

Viestintälainsäädännön uudistamisen vaikutusten arviointi 2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) F&L Management Services Oy		Julkaisun laji Tutkimus	
Asianajotoimisto Peltonen, Ruokonen & Itäinen Oy		Toimeksiantaja Liikenne- ja viestintäministeriö	
Veli-Pekka Heikkinen, Mikko Mannonen, Anne Petäjaniemi-Björklund		Toimielimen asettamispäivämäärä	
Julkaisun nimi Viestintälainsäädännön uudistamisen vaikutusten arviointi 2003			
Tiivistelmä <p>Selvityksessä on arvioitu viestintämarkkinalain kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen (HE 241/2001) vaikutuksia, jota koskevat muutokset tulivat voimaan 1.7.2002. Selvitys on toteutettu haastatteluin ja analyyseina. Tavoitteena oli selvittää, ovatko lainvalmisteluvaiheen tavoitteet toteutuneet, mitä käytännön vaikutuksia ja seuraamuksia on havaittavissa sekä mitä lainsäädännön muutostarpeita on ilmennyt. Selvitys painottui televisiotoiminnan analysointiin.</p> <p>Toimilupamaksun alentaminen. Toimilupamaksun puolittuminen pienentää Yleisradio Oy:n maksutuloa n. 25 M € vuodessa. Vaikka digitaalinen lähetystekniikka säästää kustannuksia ja vuoden 2004 alusta korotettava televisiomaksu parantaa Yleisradio Oy:n taloutta, on Yleisradio Oy merkittävien haasteiden edessä, jotta sen talous saadaan tasapainoon. Kaupalliset televisioyhtiöt ovat toimilupamaksun puolittuessa parantaneet tuloksiaan. Ruutunelonen Oy tehnee vuonna 2003 ensimmäisen voitollisen tuloksen. MTV Oy:n tulos jäänee tappiolliseksi toimilupamaksun puolittamisesta huolimatta. Toimilupamaksun puolittaminen ei ole laskenut televisiomainonnan hintatasoa. Itsenäisten tuotantoyhtiöiden liikevaihto ei ole juurikaan kasvanut toimilupamaksun puolittamisen jälkeen. Niille lainmuutoksen mahdollisuudet realisoituvat vasta siirryttäessä yksinomaan digitaaliseen lähetystekniikkaan.</p> <p>Yleisradio Oy:tä koskevat muutokset. Toteutunut lainmuutoksen aiheuttama vaikuttavuus on vähäistä. Lainmuutokset kuitenkin mahdollistavat kokonaan uuden ansaintapotentiaalin Yleisradio Oy:lle. Muille toimijoille näillä lainmuutoksilla ei ole suurta merkitystä. Julkisen palvelun käsitteen täsmentämistä voisi harkita.</p> <p>Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennus. Lainmuutos on konvergenssikehitystä edistävä. Tällaiset vaikutukset eivät ole vielä laajasti nähtävissä, mutta lainmuutos antaa mahdollisuuden kehittää uusia liiketoimintamalleja televisiotoimintaan.</p> <p>Verkko- ja ohjelmistolupiin jako. Televisiotoimijoihin toimilupamuutoksella ei ole ollut juurikaan käytännön merkitystä. Ohjelmistoluvan poistamista voisi harkita.</p>			
Avainsanat (asiasanat) Viestintämarkkinalaki, digitaalinen televisio, konvergenssi, yleisradiotoiminta			
Muut tiedot Yhteyshenkilö/LVM Elina Normo			
Sarjan nimi ja numero Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja		ISSN 1457-7488	ISBN 951-723-700-6
Kokonaissivumäärä 64	Kieli suomi	Hinta 10 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Publishing Oy		Kustantaja Liikenne- ja viestintäministeriö	

F&L Management Services Oy	Typ av publikation	Undersökning	
Asianajotoimisto Peltonen, Ruokonen & Itäinen Oy	Uppdragsgivare	Kommunikationsministeriet	
Veli-Pekka Heikkinen, Mikko Mannonen, Anne Petäjaniemi-Björklund	Datum för tillsättandet av organet		
Publikation (även den finska titeln) Utvärdering av kommunikationsmarknadslagsreformens effekter 2003 (Viestintälainsäädännön uudistamisen vaikutusten arviointi 2003)			
Referat I utredningen utvärderades verkningarna av den första fasen i kommunikationsmarknadslagens totalreform (RP 241/2001), som trädde i kraft 1.7.2002. Utredningen utfördes genom intervjuer och analyser. Målet har varit att utreda hur målsättningarna i lagförslaget har nåtts, vilka effekter och konsekvenser reformen har haft samt vilka ändringsbehov som uppstått. Tyngdpunkten i utvärderingen ligger på analys av televisionsverksamheten. Sänkning av koncessionsavgiften. Halveringen av koncessionsavgiften minskar Rundradion Ab:s årliga intäkter med ca 25 M €. Lägre kostnader genom digital sändningsteknik och en höjning av televisionsavgiften i början av 2004 förbättrar Rundradion Ab:s ekonomi, men trots detta står man framför svåra utmaningar när målet är att få ekonomin i balans. De kommersiella tv-bolagen har lyckats förbättra sina resultat genom halveringen av koncessionsavgiften. Oy Ruutunelonen Ab torde för första gången uppvisa ett positivt resultat för år 2003. Oy MTV Ab kommer troligen fortfarande att göra ett negativt resultat trots halveringen av koncessionsavgiften. Halveringen av koncessionsavgiften har inte sänkt prisnivån för tv-reklam. För de självständiga produktionsbolagen har halveringen av koncessionsavgiften inte medfört någon stor ökning i omsättningen. För deras del realiserar de nya möjligheterna som lagförändringen medför först då man helt övergår till digital sändningsteknik. Ändringar som berör Rundradion Ab. Verkningarna av de genomförda lagförändringarna har varit obetydliga i praktiken. Förändringarna i lagen möjliggör dock en helt ny intjäningspotential för Rundradion Ab. För de övriga inom branschen har förändringarna inte stor betydelse. Innebörden av begreppet ”allmännyttig verksamhet” kunde preciseras. Utvidgning av kommunikationsmarknadslagens tillämpningsområde. Lagförändringen främjar konvergensutvecklingen. Effekterna är ännu inte vitt synliga, men lagförändringen möjliggör utvecklandet av nya affärsmodeller även för televisionsverksamheten. Uppdelning i programkoncession och nätkoncession. Förändringen har inte haft stor påverkan på televisionsbolagen. Avskaffandet av programkoncessionen kunde prövas.			
Nyckelord Kommunikationsmarknadslag, digital television, konvergens, rundradioverksamheten			
Övriga uppgifter Kontaktperson vid ministeriet: Elina Normo			
Seriens namn och nummer Kommunikationsministeriets publikationer 14/2004		ISSN 1457-7488	ISBN 951-723-700-6
Sidoantal 64	Språk finska	Pris 10 €	Sekretessgrad offentlig
Distribution Edita Publishing Ab		Förlag Kommunikationsministeriet	

Authors (from body; name, chairman and secretary of the body) F&L Management Services Oy		Type of publication Study	
Asianajotoimisto Peltonen, Ruokonen & Itäinen Oy OyI-		Assigned by Ministry on Transport and Communications	
Veli-Pekka Heikkinen. Mikko Mannonen. Anne Petäjäniemi-Björklund		Date when body appointed	
Name of publication Impact analysis of the new Communications Market Act 2003			
<p>Abstract</p> <p>The aim of this study is to evaluate the impacts of the amendments made to the Communications Market Act in the course of the first stage of a comprehensive reform of Communications legislation (Government bill 241/2001). These amendments came into effect on 1st July 2002. The study was carried out through interviews and analyses. The target was to find out whether the goals set in the Government bill had materialized, and what were the practical consequences from this. Furthermore, the study strived to identify, whether there was a need to further develop the Communications legislation. The study concentrated on analysing the television markets.</p> <p>Reduction of television licence fee. The reduction of the television licence fee to a half from its current level will reduce the annual income of Yleisradio Oy by approximately 25 M € per year. Although digital technology will lower the overall costs of broadcasting and the increase in the fees collected from the consumers for the use of television sets (television fee) commencing in the beginning of 2004 will improve the economy of Yleisradio Oy, the company will, nevertheless, face considerable challenges, if it wishes to maintain a balanced economy in the future.</p> <p>The reduction of the licence fee has enabled the commercial TV companies to strengthen their economies. Ruutunelonen Oy is expected to make its first positive result in the year 2003. However, despite of this general development, MTV Oy's result is expected to remain negative. The reduction of the licence fee has not led to a fall in the prices of television advertising. Neither has it led to any increase in the turnover of independent production companies. For them the benefits from the Communications legislation reform will materialise after the switch-over to digital broadcasting.</p> <p>Changes regarding Yleisradio Oy. The materialized impact of the legislation reform to Yleisradio Oy is remote. However, the amendments enable the company to utilise completely new potential to build up its income. For the other actors in the television markets the amendments have no significant bearing. A more precise definition of the term "public service" could be considered.</p> <p>Extension of the scope of the Communications Market Act. The reform promotes the convergence between different communications technologies and services. The real, concrete effects from this are not yet widely visible, but the legislative amendments provide new opportunities to develop innovative business models also in the television markets.</p> <p>Division between network and programme licences. The changes in the methodology of television licensing have not had any notable effect in practice. This indicates that the abolition of the programme licence could be taken into consideration.</p>			
Keywords Communication Act, Digital TV, convergence, broadcasting			
Miscellaneous Contact person at the Ministry: Ms Elina Normo			
Serial name and number Publications of the Ministry of Transport and Communications 14/2004		ISSN 1457-7488	ISBN 951-723-700-6
Pages, total 64	Language Finnish	Price 10 €	Confidence status Public
Distributed by Edita Publishing Ltd		Published by Ministry of Transport and Communications	

ESIPUHE

Sähköisen viestinnän lainsäädäntöä on merkittävästi uudistettu kahden viime vuoden aikana. Lainsäädännön kokonaisuudistus on toteutettu kahdessa vaiheessa. Ensimmäisen vaiheen muutokset tulivat voimaan 1.7.2002 ja toisen vaiheen 25.7.2003. Tämän selvityksen päätavoitteena on arvioida viestintämarkkinalainsäädännön ensimmäisessä vaiheessa tehtyjen muutosten vaikutuksia viestinnän toimialan kokonaisuuden ja eri palvelujen käyttäjien sekä tarjoajien kannalta. Tarkoituksena on selvittää, ovatko lainvalmisteluvaiheessa asetetut tavoitteet toteutuneet, mitä käytännön vaikutuksia ja seuraamuksia on havaittavissa sekä mitä lainsäädännön muutostarpeita on ilmennyt. Selvitys painottuu televisiotoiminnan analysointiin. Arviointi toteutettiin haastattelumenetelmällä heinä-joulukuussa 2003.

Vaikutusten arvioinnista ovat vastanneet yhteistyössä F&L Management Services Oy ja Asianajotoimisto Peltonen, Ruokonen & Itäinen Oy. Työtä ovat ohjanneet viestintäneuvos Ismo Kosonen, neuvotteleva virkamies Elina Normo ja neuvotteleva virkamies Laura Vilkkonen liikenne- ja viestintäministeriöstä.

Liikenne- ja viestintäministeriö kiittää arvioinnin tekijöitä sekä haastateltuja asiantuntijoita heidän arvokkaista näkemyksistään.

Helsingissä 1. päivänä maaliskuuta 2004

Elina Normo
neuvotteleva virkamies

Laura Vilkkonen
neuvotteleva virkamies

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	TOIMEKSIANNON TAUSTA.....	4
1.2	TAVOITTEET.....	4
1.3	TUTKIMUSMENETELMÄ JA HAASTATTELUKOHTEET.....	5
1.4	RAJAUKSET.....	6
2	TELEVISIO- JA RADIOTOIMINNAN TAUSTAA	7
2.1	TELEVISIOTOIMINNAN HARJOITTAJAT SUOMESSA.....	7
2.2	YLEISRADIO OY JA JULKISEN PALVELUN VELVOITE.....	8
2.3	DIGITAALISEN TELEVISIOTOIMINNAN KÄYNNISTYMINEN.....	9
2.4	KONVERGENSSI.....	12
2.4.1	<i>Konvergenssin edistäminen osana viestintälainsäädännön uudistamista</i>	13
3	VIESTINTÄMARKKINALAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOS (HE 241/2001)	15
3.1	LAKIUUDISTUKSEN PÄÄKOHDAT.....	15
3.2	LAKIESITYKSEN MUKAISET TAVOITTEET.....	16
3.2.1	<i>Digitaalisen television kehittäminen</i>	17
3.2.2	<i>Konvergenssin edistäminen</i>	17
3.2.3	<i>Televisiotoiminnan ja sisältötuotannon edistäminen</i>	18
3.2.4	<i>Televisiotoimialan toimintaedellytyksien edistäminen</i>	18
3.3	LAKIESITYKSESSÄ ARVIOITU UUDISTUKSEN VAIKUTTAVUUS.....	18
4	VAIKUTUSTEN ARVIOINTI	21
4.1	YLEISRADIO OY.....	21
4.1.1	<i>Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus</i>	21
4.1.2	<i>Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus</i>	22
4.1.3	<i>Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus</i>	22
4.1.4	<i>Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus</i>	22
4.1.5	<i>Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus</i>	23
4.2	KAUPALLISET TOIMIJAT.....	24
4.2.1	<i>Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus</i>	24
4.2.2	<i>Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus</i>	26
4.2.3	<i>Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus</i>	26
4.2.4	<i>Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus</i>	26
4.2.5	<i>Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus</i>	27
4.3	ITSENÄISET TUOTANTOYHTIÖT.....	27
4.3.1	<i>Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus</i>	27
4.3.2	<i>Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus</i>	29
4.3.3	<i>Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus</i>	29
4.3.4	<i>Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus</i>	29
4.3.5	<i>Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus</i>	29
4.4	MUUT TOIMIJATAHOT.....	30
4.4.1	<i>Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus</i>	30
4.4.2	<i>Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus</i>	30
4.4.3	<i>Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus</i>	30

4.4.4	Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus.....	31
4.4.5	Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus	31
4.5	HAASTATELTAVIEN EHDOTUKSET DIGITAALISEN TELEVISIOTOIMINNAN EDISTÄMISEKSI	34
4.5.1	Toimilupamaksun puolittaminen.....	34
4.5.2	Toimiluparatkaisut ja kapasiteetin saatavuus.....	34
4.5.3	Digitalisoitumisen edistäminen.....	34
4.5.4	Otteita haastatteluaineistosta.....	35
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
5.1	LAKIUUDISTUS YLEISESTI.....	39
5.2	TOIMILUPAMAKSUN PUOLITTAMINEN.....	39
5.3	YLEISRADIO OY:N TOIMINTAEDELLYTYKSET	39
5.4	KAUPALLISET TOIMIJAT	40
5.5	ITSENÄISET TUOTANTOYHTIÖT	41
5.6	DIGITAALISEN TELEVISIOTOIMINNAN JA KONVERGENSSIN EDISTYMINEN.....	41
6	LÄHTEET	43
7	HAASTATTELUT.....	44
8	LIITE 1	45
8.1	NELJÄS DIGITAALINEN LÄHETYSVERKKO	45
9	LIITE 2	51
9.1	DATACAST-PALVELUN KEHITYSYMPÄRISTÖ, RTT OY	51
10	LIITE 3.....	52
10.1	NOKIA 7700 -MEDIALAITE	52

YHTEENVETO

Liikenne- ja viestintäministeriön toimeksiannosta on toteutettu selvitys viestintälainsäädännön ensimmäisen vaiheen uudistamisen vaikutuksien arvioimiseksi. Viestintämarkkinalainsäädännön kokonaisuudistus astui voimaan kahdessa vaiheessa, joista ensimmäinen vaihe tuli voimaan 1.7.2002 ja toinen vaihe 25.7.2003. Toimeksiannon päätaavoitteena oli arvioida viestintämarkkinalainsäädännön ensimmäisessä vaiheessa tehtyjen muutosten vaikutuksia viestinnän toimialan kokonaisuuden ja eri palvelujen käyttäjien sekä tarjoajien kannalta. Tavoitteena oli selvittää, ovatko lainvalmisteluvaiheessa asetetut tavoitteet toteutuneet, mitä käytännön vaikutuksia ja seuraamuksia on havaittavissa sekä mitä lainsäädännön muutostarpeita on ilmennyt. Selvitys painottui televisiotoiminnan analysointiin. Arvio toteutettiin heinä-joulukuussa 2003.

Viestintämarkkinalain ensimmäisessä vaiheen kaikki muutokset eivät vielä näy käytännön toiminnassa, mutta toisaalta ne ovat luoneet mahdollisuuksia kehittää edelleen ja kokeilla konvergenssin mukaisia liiketoimintamalleja. Esimerkiksi teknologianeutraliteettia koskevien muutosten vaikutukset konkretisoituvat vasta tulevaisuudessa. Pitkällä aikavälillä konvergenssikehityksen mahdollistavat lainmuutokset ovat todennäköisesti vaikutuksiltaan merkittäviä. Tällaiset muutokset tuovat uusia toimijoita ja uudenlaisia konsepteja perinteiseen televisioliiketoiminnan piiriin.

Televisiotoimintaa harjoittavien yritysten näkökannalta katsottuna merkittävin konkreettinen muutos oli kaupallisten televisioyhtiöiden toimilupamaksun puolittaminen 1.7.2002 alkaen. Kaupallisten televisioyhtiöiden toiminnan kannattavuuteen toimilupamaksun puolittamisella on ollut parantava vaikutus. Molemmat kaupalliset televisioyhtiöt ovat investoineet digitaalisen television vaatimaan teknologiaan ja sisältöön. On vaikea arvioida, missä määrin investointeja olisi jäänyt tekemättä, mikäli toimilupamaksun puolittamista ei olisi tapahtunut. Niin kauan kuin digitaalinen televisio ei ole suuren yleisön tavoitettavissa ja samanaikaisesti ylläpidetään sekä analogista että digitaalista lähetystekniikkaa, on kaupallisilla televisioyhtiöillä edelleen haastetta pitää toimintansa kannattavalla tasolla.

Yleisradio Oy:n näkökulmasta toimilupamaksun puolittuminen ja mahdollisesti jollain aikavälillä sen poistuminen kaventaa Yleisradio Oy:n rahoituspohjaa noin 25 miljoonalla eurolla vuosittain. Lainmuutokset toisaalta mahdollistavat Yleisradio Oy:lle kokonaan uudenlaisia ansaintamahdollisuuksia. Näistä ei vielä ole mainittavia kokemuksia, eikä selvitystä tehdessä käynyt ilmi, että Yleisradio Oy niitä aktiivisesti vielä selvittäisi. Yleisradio Oy on päivittämässä strategiaansa pyrkimällä siihen, että sen talous on tasapainossa vuonna 2008. On mahdollista, että tavoitteiden saavuttaminen edellyttää rakenteellisten uudistusten lisäksi myös lainsäädännöllisiä muutoksia. Vuoden 2004 alusta nouseva televisiomaksu kattaa toimilupamaksun puolittamisen.

Digitaalisen television ollessa vielä alkutaipaleella, ei digitaaliseen ohjelmatuotantoon ole voitu panostaa kovin paljon. Jäljellä oleva toimilupamaksu ja kahteen jakelutekniikkaan investointi rasittavat televisioyhtiöiden mahdollisuuksia investoida sisältöön. Tämä on myös vaikuttanut itsenäisten tuotantoyhtiöiden kasvumahdollisuuksiin. Itsenäisten tuotantoyhtiöiden näkökulmasta digitaaliseen jakelutekniikkaan siirtyminen ja toimilupamaksun poistaminen kokonaan parantavat niiden toimintaedellytyksiä.

1 JOHDANTO

1.1 Toimeksiannon tausta

Viestintämarkkinalainsäädännön kokonaisuudistus tuli voimaan kahdessa vaiheessa 1.7.2002 (HE 241/2001, VML I) ja 25.7.2003 (HE 112/2002 VML II). Ensimmäisessä vaiheessa jota tämä selvitys koskee, muutettiin seuraavia lakeja:

- viestintämarkkinalaki (ent. telamarkkinalaki 396/1997, muutettu 489/2002)
- laki televisio- ja radiotoiminnasta (744/1998, muutettu 490/2002)
- laki valtion televisio- ja radorahastosta (745/1998, muutettu 491/2002)
- laki Yleisradio Oy:stä (1380/1993, muutettu 492/2002).

Tässä tutkimuksessa analysoidaan ja selvitetään lainsäädännön ensimmäisen vaiheen vaikutuksia ja lainsäädäntövaiheessa asetettujen tavoitteiden toteutumista viestinnän toimialan kokonaisuuden ja eri palvelujen käyttäjien sekä tarjoajien kannalta. Tutkimuksen suorittivat F&L Management Services Oy ja Asianajotoimisto Peltonen, Ruokonen & Itäinen Oy haastattelumenetelmällä heinä-lokakuussa 2003.

Suomi on edelläkävijämaita uusien teknologioiden kehittämisessä ja käyttöönotossa. Teknologinen kehitys mahdollistaa uudenlaisten liiketoimintojen kehittymisen ja muuttaa toimijoiden välistä kilpailudynamiikkaa sekä julkisen hallinnon toimintatapoja. Viestintämarkkinalain säätämisellä Suomessa on varmistettu, että lainsäädäntö tukee teknologisen kehityksen luomia uusia toimintamahdollisuuksia.

1.2 Tavoitteet

Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida lainsäädäntöuudistuksen ensimmäisen vaiheen vaikutuksia koko viestintätoimialan, eri palveluiden käyttäjien ja tarjoajien kannalta.

- Ovatko lain valmistelussa esitetyt tavoitteet toteutuneet?
- Miten muutokset näkyvät käytännössä?
- Mitä vaikutuksia muutostoimenpiteillä on ollut?
- Mitä lainsäädännön kehitystarpeita muutostoimenpiteet ovat aiheuttaneet?

Liikenne- ja viestintäministeriön ohjeistuksen mukaisesti projektianalyysi painottui televisiotoimintaan liittyviin kysymyksiin sekä televisiotoiminnan toimintaedellytyksiin vaikuttavien muutosten arviointiin.

Tutkimuksen keskeisimmät kysymykset olivat:

1. Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus

Miten toimilupamaksujen alentaminen on vaikuttanut digitaalisen televisiotoiminnan kehitykseen ja Yleisradio Oy:n televisio- ja radiotoiminnan talouteen sekä ohjelmatoiminnan harjoittamisen edellytyksiin? Lisäksi toimeksiannossa tarkasteltiin, miten toimilupamaksun alentaminen on vaikuttanut kaupalliseen televisio- ja radio-toimintaan, sen talouteen ja ohjelmatoiminnan harjoittamisen edellytyksiin.

2. Yleisradio Oy:stä annetun lain muutokset (7 ja 12 §)

Mitä vaikutuksia Yleisradio Oy:stä annetun lain muutoksilla (7 ja 12 §) on ollut yhtiön toimintaedellytyksiin ja muuhun televisio- ja radiotoimintaan?

3. Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennus

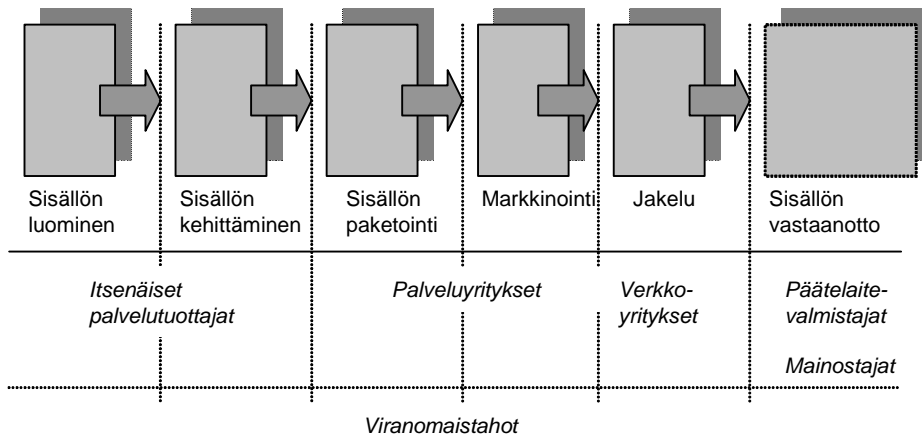
Selvityksen tavoitteena oli analysoida, miten viestintämarkkinat ovat reagoineet viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennukseen käytännössä ja, onko televisio- ja radiotoiminnan harjoittajien määrittelyksi tullut toimivaratkaisua. Lisäksi selvityksessä tuli tarkastella lainsäädäntöä konvergenssin ja järjestelmän kehityksen näkökulmasta.

4. Jako verkko- ja ohjelmistolupiin

Verkko- ja ohjelmistolupiin perustuvan toimilupajärjestelmän toimivuutta ja siihen liittyvää lainsäädäntöä oli tavoitteena peilata markkinadynamiikkaan. Toimeksiannossa analysoitiin verkkolupiin liittyneiden viranomaisratkaisujen toimivuutta markkinoiden kannalta sekä selvitettiin, ovatko televisio- ja radiotoiminnan harjoittajat saaneet käyttöönsä tarvitsemansa kapasiteetin verkkoluvan haltijalta.

1.3 Tutkimusmenetelmä ja haastattelukohteet

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastatteluita ja aineistoanalyysiä. Haastattelukohteet valittiin konvergenssin sekä televisio- ja radiotoimialan tuotanto- ja palvelu- vaketjun näkökulmista. Haastattelut kohdennettiin televisio- ja radiotoimialan sisältötuotanto-, palvelu-, verkko- sekä päätelaitteita valmistaviin yrityksiin. Lisäksi haasteltiin lainsäädäntötahon poliittisia edustajia ja lain täytäntöönpanosta ja seurannasta vastaavia viranomaisia. Lista henkilöistä, joiden kanssa keskusteluja käytiin, on kohdassa 7.

Kuva 1. Haastattelukohteet sisältötuotannon arvoketjun eri osa-alueilta.

Selvityksen ohjausryhmässä ovat olleet liikenne- ja viestintäministeriön viestintäneuvos Ismo Kosonen, neuvotteleva virkamies Elina Normo ja neuvotteleva virkamies Laura Vilkkonen.

1.4 Rajaukset

Viestintämarkkinat ovat olleet voimakkaassa kehitysvaiheessa 1990-luvun puolivälistä alkaen. Television digitalisoitumiskehitys viedään todennäköisesti läpi tämän vuosikymmenen aikana. Viestintälainsäädännön uudistamisen ensimmäisen vaiheen muutokset ovat olleet voimassa runsaan vuoden. Lainsäädännön vaikutusten arviointi verrattain lyhyellä tarkastelujaksolla on haasteellista. Joiltain osin 25.7.2003 voimaan tullut viestintämarkkinalain toinen vaihe on jo muuttanut ensimmäisen vaiheen säädöksiä. Merkittävimmät taloudelliset vaikutukset koskevat televisiotoimintaa harjoittavia yhtiöitä.

Useat viestintämarkkinalain säädökset ovat luonteeltaan pitkäjänteisen kehityksen turvaamista siten, ettei lainsäädäntö olisi hidastamassa tai vaikeuttamassa toimintaympäristön kehittymistä. Lainsäädäntötyön taustalla ollut ymmärrys konvergenssin kehittymisestä ei vielä kosketa kaikkia alalla toimivia ja jotkin lainsäädännön mahdollistavista muutoksista toteutuvat vasta tulevaisuudessa.

Tässä selvityksessä ei oteta kantaa julkisen palvelun määritelmän sisältöön, vaikka aihe monessa keskustelussa nousi esiin. Liikenne- ja viestintäministeriö on asettanut työryhmän (nk. Niemelän työryhmä)¹ selvittämään mm. Yleisradion rahoitusta, digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisen vauhdittamista ja julkisen palvelun määritelmää.

Selvityksessä osiossa 4 kuvataan keskusteluissa esille tulleita lain vaikuttavuudesta saatuja havaintoja. Osioon 5 on koostettu selvityksen tekijöiden johtopäätöksiä, jotka perustuvat analyysi- ja haastatteluaineistoon.

¹ Esim. liikenne- ja viestintäministeriön tiedote 22.5.2003 (Ryhmän väliraportin digitelevisioon julkistetaan 8. 12.2003)

2 TELEVISIO- JA RADIOTOIMINNAN TAUSTAA

2.1 Televisiotoiminnan harjoittajat Suomessa

Valtakunnallista analogista televisiotoimintaa harjoitetaan Suomessa neljällä televisio-kanavalla (TV1, TV2, MTV3 ja Nelonen). Näiden lisäksi on Etelä-Suomen alueella toiminnassa Ruotsin television ykkös- ja kakkoskanavien ohjelmistosta koottu ohjelma-kanava (SVT Europa) sekä Kruunupyyn ja Pyhävuoren asemien välityksellä tarjottavat SVT 1:n ja 2:n ohjelmistot. Paikallinen televisiotoiminta on Suomessa vähäistä.²

MTV3:lle ja Neloselle on myönnetty analogiseen televisiotoimintaan toimiluvat, jotka ovat voimassa vuoden 2006 loppuun asti. Valtioneuvosto myönsi ensimmäiset toimiluvat valtakunnalliseen digitaaliseen televisiotoimintaan kesäkuussa 1999. Toimiluvat ovat voimassa 1.9.2000 – 31.8.2010 välisenä aikana. Ne myönnettiin kahteen eri kanavanippuun seuraaville yhtiöille: MTV Oy (MTV 3:n digitaalinen versio, City-TV-ketju (neljä alueellista toimilupaa, jotka siirrettiin myöhemmin SubTV Oy:lle), Suomen Urheilutelevisio Oy, Wellnet Oy, Oy Ruutunelonen Ab (Nelosen digitaalinen versio), Helsinki Media Company Oy (elokuvakanava), Werner Söderström Oy (koulutuskanava) ja Canal + Finland Oy.

Muun muassa digitaalisen television odotettua hitaamman käynnistymisen johdosta Helsinki Media Company Oy, Werner Söderström Oy ja Canal + Finland Oy eivät määräraikaan mennessä aloittaneet toimintaansa. Säännöllisen toiminnan puuttumisen vuoksi myös Wellnet Oy:n toimilupa on katsottu rauenneeksi. Koska digitaalisissa televisioverkoissa oli toimilupien peruuntumisen johdosta vapaata lähetyskapasiteettia, liikenne- ja viestintäministeriö julisti kesällä 2002 haettavaksi uusia toimilupia digitaalista televisiotoimintaa varten. Valtioneuvosto myönsi uudet toimiluvat 13. päivänä maaliskuuta 2003. Canal + Finland Oy:lle myönnettiin toimilupa kolmen elokuvakanavan lähettämiseen. Janton Oyj:lle ja Turun Kaapelitelevisio Oy:lle myönnettiin toimiluvat alueellista televisiotoimintaa varten ja Vizor Oy:lle myönnettiin toimilupa ostoskanavien lähettämiseen. Janton Oyj:n alueellinen toimilupa käsittää pääkaupunkiseudun ja Pirkanmaan. Turun Kaapelitelevisio Oy:lle myönnetty toimilupa käsittää puolestaan Turun seudun. Nämä toimiluvat ovat muiden toimilupien tavoin voimassa 31.8.2010 saakka. Samassa yhteydessä muutettiin SubTV Oy:lle myönnettyä toimilupaa siten, että alueellisia lähetksiä koskevat aikamääräykset poistettiin.

Valtioneuvosto myönsi lisää ohjelmistolupia digitaaliseen toimintaan 18.12.2003. Toimiluvat ovat voimassa 31.8.2010 saakka. Toimiluvan saivat Etelä-Pohjanmaan Viestintä Oy (Etelä-Pohjanmaa ja Satakunta), Järviradio Oy (Pohjois-Pohjanmaa), Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy (Kruunupyyn ja Haapaveden lähettimien alueille), Sisä-Suomen Kuvapää Oy (Keski-Suomi), KPY Kaapelitelevisio Oy (Kuopion seutu), Radio Pooki Oy (Pohjois-Pohjanmaa) ja Tuotantoyhtiö Kuvaputki Oy (Päijät-Häme).

² Televisiotoiminta Suomessa 2010, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 30/2003

Toimiluvan saivat lisäksi kolme radiokanavaa, jotka hakivat ohjelmistotoimilupaa radio-ohjelmistojen välittämiseen digitaalisessa televisioverkossa. Luvan saaneet ovat Etelä-Pohjanmaan Viestintä Oy, Kristillinen Media Oy ja Pro Radio Oy.³

Yleisradio Oy toimii yhdessä kanavanipussa ja tarjoaa seuraavia palveluita: TV 1 ja TV 2 digitaalisessa muodossa, uutispalvelu YLE24, Finlands Svenska Television FST D ja kulttuuri- ja tiedekanava YLE Teema.

Valtioneuvosto myönsi digitelevision verkkotoimiluvan Digita Oy:lle 14.11.2002. Digita Oy:n toimiluvat ovat voimassa 31.8.2010 saakka. Verkkolupa oikeuttaa kolmen kanavanipun käyttöön ja hallintaan. Luvan haltija vastaa ohjelmiston tarjoajien palvelukonaisuuksista ja hallitsee tarvittavia laitteita ja ohjelmistojä.⁴

Kanavanippu	Toimija tai toimiluvanhaltija	Kanava
A	Yleisradio Oy	TV1 TV2 FST Yle24 Yle Teema
B+C	MTV Oy SubTV Oy* Suomen Urheilutelevisio Oy Oy Ruutunelonen Ab Vizor Oy Canal+ Finland Oy Janton Oyj Turun Kaapelitelevisio Oy Järviradio Oy Keski-Pohjanmaan Kirjapaino Oy Sisä-Suomen Kuvapäät Oy KPY Kaapelitelevisio Oy Radio Pooki Oy Tuotantoyhtiö Kuvaputki Oy	MTV3 SubTV Urheilukanava Nelonen Ostoskanava** Canal+ (3 kanavaa)** Helsinki, Tampere (alueelliset)* Turku (alueellinen)* Pohjois-Pohjanmaa* Kruunupyy - Haapavesi lähettimien alueille* Keski-Suomi* Kuopion seutu* Pohjois-Pohjanmaa* Päijät-Häme*
* Toimilupa myönnetty alun perin City-TV Oy Helsinki, City-TV Oy Pirkanmaa, City-TV Oy Suomi, City-TV Oy Turku. Yritysjärjestelyjen jälkeen toimilupa siirretty SubTV Oy:lle ** Eivät vielä aloittaneet ** Aloittavat 3/2004		

Taulukko 1. Digitaalisen televisiotoiminnan harjoittajat.⁵

2.2 Yleisradio Oy ja julkisen palvelun velvoite

Yleisradio Oy on julkisen palvelun televisio- ja radiotoimintaa harjoittava liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimiva osakeyhtiö. Yhtiön tehtäväksi on Yleisradio Oy:stä annettussa laissa määritelty täyden palvelun yleisradio-ohjelmiston tuominen julkaisun saataville yhtäläisin ehdoin.

³ LVM:n tiedote 18.12.2003

⁴ LVM:n tiedote 14.11.2002

⁵ Televisiotoiminta Suomessa 2010, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 30/2003 ja F&L

Lain 7§:ssä määritellään julkisen palvelun erityisinä tehtävinä seuraavat:

- tukea toimivaa kansanvaltaa tarjoamalla yhteiskunnallisista kysymyksistä monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja, myös vähemmistöryhmille ja erityisryhmille
- tukea, luoda ja kehittää kotimaista kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville
- edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, tukea kansalaisten opiskelua ja tarjota hartausohjelmia
- kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia ja tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvien osin myös maan muille kieliryhmille
- välittää asetuksella tarkemmin säädettäviä viranomaistiedotuksia ja varautua yleisradiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa sekä
- valmistaa, tuottaa ja lähettää suomalaisia ohjelmia ja välittää uutisia ja ohjelmia Suomen ja ulkomaiden välillä.

Yleisradio Oy:lle on määritelty selvä kulttuuripoliittinen velvoite julkisen palvelun erityistehtävinä tukea, luoda ja kehittää kotimaista kulttuuria ja välittää sen tuloksia jokaisen saataville. Tämän lisäksi Yleisradio Oy:n tulee edistää ohjelmiston sivistävää luonnetta, tukea kansalaisten opiskelua ja tarjota hartausohjelmia.

Ohjelmatoiminnassa yhtiön on myös kohdeltava suomen- ja ruotsinkielisiä kansalaisia yhtäläisin perustein ja tuottaa palveluja saamen kielellä sekä soveltuvien osin myös maan muille kieliryhmille. Lain teksti asettaa siis Yleisradio Oy:n toiminnalle myös kieli- ja osittain aluepoliittisia velvoitteita.⁶

2.3 Digitaalisen televisiotoiminnan käynnistyminen

Digitaalisen television standardointityön Euroopassa suoritti DVB-organisaatio (ns. Digital Video Broadcasting Project) vuosina 1993 – 1995. Yhtenä keskeisenä perusteena digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisessä nähtiin tarve vapauttaa radiotaajuuksia, joiden määrä on rajallinen, muuhun käyttöön esimerkiksi mobiiliin toimintaan. DVB:n alkuperäisenä tavoitteena oli analogisen jakelun korvaaminen digitaalisella jakelulla siten, että radiotaajuuksia hyödynnettäisiin tehokkaammin, säästettäisiin jakelukustannuksissa, parannettaisiin äänen ja kuvan laatua sekä mahdollistettaisiin 16:9 kuvasuhde. Digital Video Broadcasting (DVB)-standardien mukainen lähetysjärjestelmä määrittelee muun muassa, miten digitaaliset televisiolähetykset toteutetaan sekä maanpäällisessä, kaapeli- että satelliittitelevisiossa. Kaikissa eri jakelukanavissa televisiolähetysten joukkoon voidaan liittää informaatiota eri kanavista, ohjelmista ja muista palveluista.

Vuoden 1996 aikana Euroopassa otettiin laajasti käyttöön DVB-S standardi digitaalisessa satelliittijakelussa. Muun muassa Nelonen, silloinen PTV, aloitti maanlaajuisen digi-

⁶ Selvitys julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoituksesta, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2/2001

taali-jakelun satelliitin välityksellä helmikuussa 1996. Sen todettiin olevan tehokkain ja edullisin tapa kattaa koko maa ja jakaa signaalia kaapelitelevisioverkoille sekä yksittäisille kuluttajille.⁷

Digita Oy käynnisti digitaalisen televisioverkon rakentamisen ensimmäisen vaiheen toukokuussa 1999. Verkon rakentamisessa käytettiin hyväksi nykyisiä analogia lähetyksasemia. Digitaaliset televisioverkot ja taajuudet on Suomessa suunniteltu siten, että niihin voidaan sijoittaa kolme kanavanippua (A, B ja C), joista kustakin voidaan välittää kolmesta viiteen televisiokanavaa. Parhailtaan on käynnissä myös neljännen kanavanipun suunnittelu ja kansainvälinen koordinointi (Liite 1).

Digitelevisio (DVB) ja digitaalinen ääniyleisradio (DAB) ovat uusia digitaaliseen siirtoon perustuvia televisio- ja radio-ohjelmien siirtojärjestelmiä. Digitaaliset televisiokoe-lähetykset aloitettiin syksyn 2000 aikana. Vastaavasti Yleisradio Oy käynnisti YLEn Klassinen ja Radio Aino -ohjelmakanavien digitaalisen lähetystoiminnan vuoden 1999 aikana.

Valtioneuvoston päättäessä toimitilupien myöntämisestä 23.6.1999 edellä kerrotuille ta-hoille, valtioneuvosto samalla vahvisti taajuuksien käyttöönottosuunnitelmassaan, että YLEn julkisen palvelun ohjelmatoimintaa varten osoitetaan yksi kokonainen digitaalinen kanavanippu.

Digitaalisen television koelähetykset aloitettiin Sydneyn olympialaisten yhteydessä syksyllä 2000. Digitaalisen television kansallinen aloituspäivä oli 27.8.2001. Tuolloin aloit-tivat toimintansa kaupalliset digitaaliset kanavat ja Yleisradio Oy:n muut palvelut.⁸

Taulukossa 2 on luetteloitu digitaalisen datan yleisimmät jakelukanavat ja niiden hyviä ja huonoja puolia.

Jakelukanava	+	-
Digitaalinen maanpäällinen	Paikallinen ohjelmisto, nykyinen antennijärjestelmä, halpa infrastruktuuri	Rajoitetusti taajuuksia, vaatii erillisen paluukanavan
Digitaalinen satelliitti	Mahdollistaa suuren määrän kanavia, laajoille alueille	Vaatii lautasen ja erillisen paluukanavan
Digitaalinen kaapeli	Täysi interaktiivisuus, mahdollistaa suuren määrän kanavia ja paikallisen ohjelmiston, ei vaadi erillistä paluukanavaa	Kallis infrastruktuuri

Taulukko 2. Digitaalisen datan jakelukanavat – plussat ja miinukset.⁹

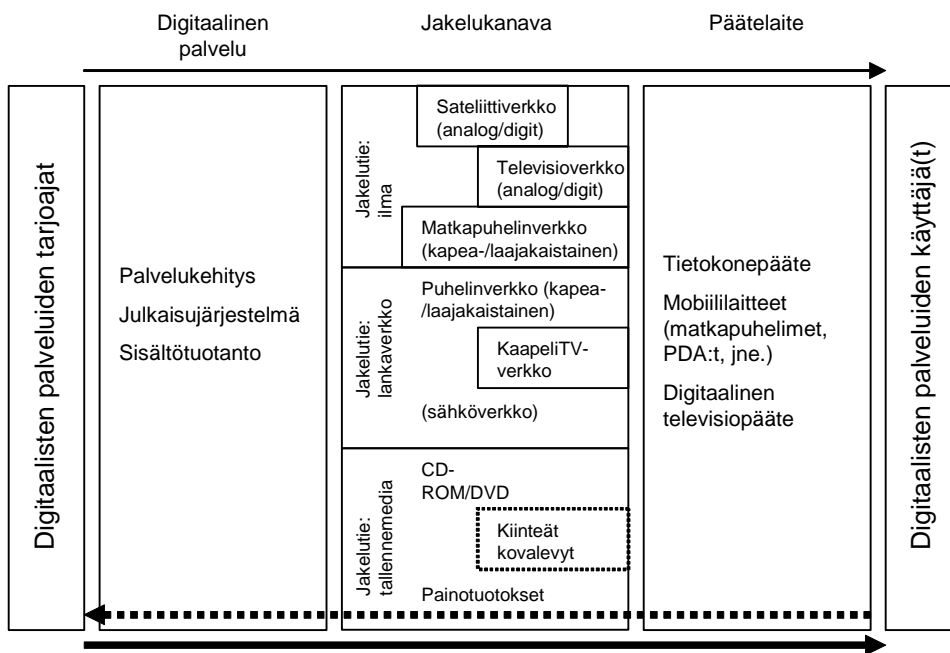
⁷ Televisiotoiminta Suomessa 2010, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 30/2003

⁸ Selvitys julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoituksesta, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 2/2001

⁹ LTT-Tutkimus Oy, Televisioyhtiöiltä perittävän toimitilupamaksun kilpailuvaikutukset, 2000

Suomi on odottanut, että laitteistot ja digitaaliseen televisioon liitettävä tietotekninen ohjelmisto toteutetaan yhdenmukaisella eurooppalaisella standardilla (DVB-MHP, Multimedia Home Platform). DVB-lähetysten vastaanottoon tarvitaan joko erillinen lisälaitte, ns. digisovitin tai integroitu digitelevisiovastaanotin. Lisäksi interaktiivisuutta varten täytyy olla paluukanava, esimerkiksi kiinteä- tai matkapuhelinliittymä.

Taloudellisista ja teknisistä syistä muiden tietoyhteiskuntapalvelujen tarjonta digitaalisessa televisioverkossa on toistaiseksi ollut varsin vähäistä. Pääasiallinen syy tähän on ollut se, että MHP-sovelluksiin soveltuva vastaanotinkanta on yleistynyt ennakoitua hitaammin, mihin on vastaavasti vaikuttanut MHP-päätelaitteiden puuttuminen. Yleisradio Oy¹⁰, MTV Oy ja Oy Ruutunelonen Ab ovat käynnistäneet omat supertekstitelevisiopalvelunsa. Lisäksi SubTV Oy ja Urheilukanava Oy ovat käynnistäneet supertekstitelevisiopalvelunsa yhteistyössä MTV Oy:n kanssa. Myös suurimmat kaapelitelevisioyhtiöt ovat TeliaSoneraa lukuun ottamatta uudistaneet jakeluverkkonsa ja varustautuneet digitaalisten televisiolähetysten edelleen lähettämiseen. Suomalaisten televisiokanavien lisäksi kaapelitelevisioyhtiöt välittävät digitaalisesti myös ulkomaisten satelliittiyhtiöiden ohjelmistoja.

Kuva 2. Digitaalinen televisio osana digipalvelukäyttöä.¹¹

Digitaalisen television palvelut voidaan jakaa perinteisiin televisiopalveluihin (kuva ja ääni) sekä vuorovaikutteisiin palveluihin. Vuorovaikutteisia palveluja voidaan toteuttaa sekä paikallisesti vastaanottimessa että paluukanavaa hyödyntäen. On arvioitu, että vuorovaikutteisten palvelujen käyttö yksinään tai samanaikaisesti television katsomisen kanssa kasvaa noin kolmeenkymmeneen prosenttiin television katsomiseen käytetystä kokonaisuudesta. Digitaalisen television alku on ollut odotettua vaikeampi prosessi. Tästä

¹⁰ Yleisradio on alkanut käyttää termiä digitaalinen tekstitelevisio supertekstiv:n sijaan

¹¹ Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Digitaalisen television ansaintalogiikat, (25/2002)

huolimatta digitaalisen ohjelmatoiminnan aloittamisella aikaansaattua ohjelmatarjonnan lisäystä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää huomattavana.¹²

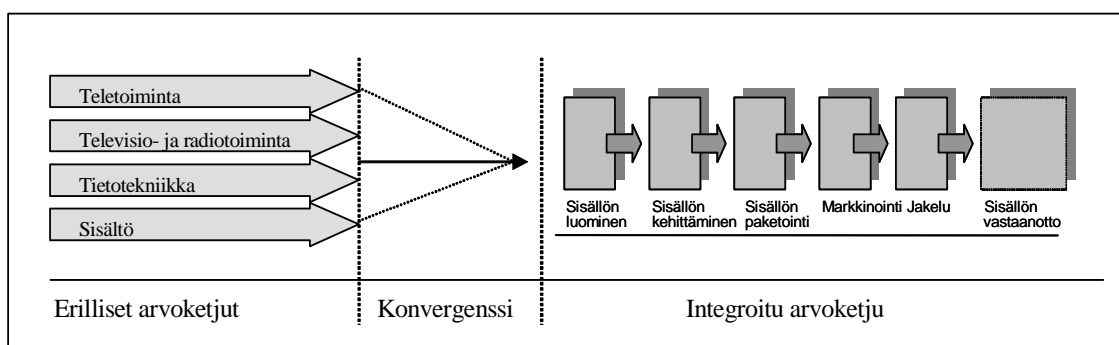
Digitaalisen television kehittämisen haasteita ei ole vielä voitettu. Kehitystoimenpiteiden osalta pohditaan mm. sisältökysymyksiä ja kuluttajien mielenkiinnon lisäämistä digitaalista televisiota kohtaan ja samalla innovoidaan uusia sovelluksia konvergoituvan palveluympäristöön. Lisäksi analysoidaan toimenpiteitä digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymisen nopeuttamiseksi.¹³

2.4 Konvergenssi

Konvergenssillä tarkoitetaan yleensä toimialatasoista yhdentymiskehitystä, jossa toimialan liiketoimintalogiikka, liiketoiminta-alueet ja kehityskohteet muuttuvat kohden uutta toimintamallia. Konvergenssin voidaan määritellä tapahtuvan eri tasoilla, kuten informaatiotekniikassa (tietotekniikka), telekommunikaation tasolla ja sisältöteollisuudessa.

Konvergenssikehitystä eteenpäin saattanut laitteistokehitys on osaltaan menettämässä hallitsevan asemansa sisältöjen ja sisältötuotannon tullessa merkittävämpään asemaan¹⁴. Myös jakelukanavien määrän kasvaessa tarpeellisen ja halutun tiedon arvo nousee, jolloin sisällön tuottaminen tulee olemaan vahvassa kasvussa lähivuosien aikana. Sähköisten verkkopalvelujen saatavuuden lisääntyessä myös alan (sisällöntuotannon) kilpailu kiristyy, mikä vastaavasti lisää räätälöityjä ja personoituja kuluttajapalveluita. Kilpailu yleisön ajasta lisääntyy (liitteissä 1- 3 esimerkkejä konvergenssin etenemisestä sen mukanaan tuomista mahdollisuuksista).

Tietotekniikassa, teletoiminnassa ja mediassa on ollut erilliset arvoketjut tuotanto- ja jakelu-ulottuvuudella. Eri alojen konvergenssin myötä arvoketjut muodostuvat yhdeksi ketjuksi. Kilpailullisesta näkökulmasta katsottuna ala voi rakentua horisontaaliseksi tai vertikaaliseksi. Horisontaalisessa rakenteessa yritykset toimivat ensisijaisesti vain arvoketjun jollakin osa-alueella ja kilpailu tapahtuu ”horisontaalisesti” useiden yritysten kesken arvoketjun eri osissa. Vertikaalisessa rakenteessa yritykset kilpailevat keskenään ”vertikaalisesti”, koko arvoketjun alueella toimien ensisijaisesti kaikissa ketjun osissa.

Kuva 3. Informaatioteollisuuden arvoketjujen integroituminen.

¹² Televisiotoiminta Suomessa 2010, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 30/2003

¹³ Televisiotoiminta Suomessa 2010, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 30/2003

¹⁴ LTT-Tutkimus Oy, Televisioyhtiöiltä perittävän toimitusmaksun kilpailuvaikutukset, 2000

Konvergenssikehitys voi luoda mediatoimialalle vertikaalisen markkinarakenteen sisältöyritysten pyrkiessä turvaamaan jakelutiensä ja vastaavasti jakeluyritysten halutessa liittää sisällön osaksi liiketoimintaansa. Ketjun eri toimijat lähestyvät siis toisiaan niin toiminnallisesti kuin markkinaosuuksien tavoittelussa.

Euroopan mediamarkkinoiden rakenne on pääasiallisesti horisontaalinen. Media-alaa hallitsevat sekä kaupalliset että julkisen palvelun televisioyhtiöt, mutta Hollywoodin kaltaista tuotantosektoria ei Eurooppaan ole muodostunut. Teletoinnassa alaa hallitsevat suurelta osin vertikaalisesti keskittyneet entiset valtiolliset yhtiöt, jotka ovat osin tai kokonaan yksityistetty.

Radio- ja televisio, telekommunikaatioverkkojen (kiinteät- ja mobiiliverkot) sekä tietoliikenneverkkojen näkökulmasta konvergenssia tarkasteltaessa on syytä ottaa mukaan myös näitä yhdistävä tekijä eli mediasisältö. Digitalisoitumisen myötä perinteisesti erillään tuotettuja sisältöjä – televisio- ja radio-ohjelmia, painettua mediaa, videoita ja elokuvia – on mahdollista vastaanottaa eri verkkojen kautta mitä erilaisimpiin päätelaitteisiin. Sisältö muuttuu päätelaiteriippumattomaksi.¹⁵

Sisällön noustessa keskeiseksi tekijäksi, alalla toimijoiden on tarpeen kehittää uusia tapoja tuottaa, hallita sekä jaella palveluita. Uudessa, digitalisoituneessa ympäristössä radio- ja televisio toiminnan harjoittajille syntyy seuraavia mahdollisuuksia:

- digitaalisen sisällön uudet ja innovatiiviset palvelumahdollisuudet luovat uutta kysyntäpotentiaalia
- pakkaus- ja siirtoformaattien sekä päätelaitteiden standardointi ja kehitystyö edesauttaa yhä kustannustehokkaampien ja monimuotoisempien palveluratkaisujen syntymistä
- informaatioteknologioiden ja vastaavasti markkinadynamiikan muuttuminen luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia sekä olemassa oleville että uusille yrityksille

Teknologiavetoinen konvergenssi muuttaa vähitellen myös totuttuja sisällön kulutustottumuksia. On nähtävissä television digitalisoitumisen aiheuttamia muutoksia esimerkiksi siinä, miten televisiota käytetään. Jo nyt markkinoilla olevat parhaat digitaaliset sovitimet sisältävät tallennusmahdollisuuden. Näin perinteinen passiivinen media, televisio, on jo osin muuttunut aktiiviseksi osaksi kodin ”viihdekeskusta”, jolloin esimerkiksi matkapuhelin ja digitaalinen sovitin kommunikoivat keskenään. Jatkossa kehitys etenee yhä enemmän aktiivisen median suuntaan tekniikoiden kehittyessä ja interaktiivisten palveluiden saatavuuden parantuessa.

2.4.1 Konvergenssin edistäminen osana viestintälainsäädännön uudistamista

Liikenne- ja viestintäministeriön asettama työryhmä Televisio toiminnan toimintaedellytyksien parantaminen (2001) perusteli viestintämarkkinalain uudistamista erityisesti

¹⁵ Selvitys julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoituksesta, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu 2/2001

3 VIESTINTÄMARKKINALAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOS (HE 241/2001)

3.1 Lakiuudistuksen pääkohdat

Viestintämarkkinalaista (ent. telemarkkinalaki 396/1997, muutettu 489/2002) poistettiin viittaus yleisradiolähetystoimintaan, minkä seurauksena televisio- ja radiotoiminnan harjoittaminen maanpäällisessä televisio- ja radioverkossa tuli soveltamisalan piiriin. Muutosten jälkeen lakia sovelletaan kaikkeen digitaalisessa maanpäällisessä televisio- ja radioverkossa sekä kaapelitelesioverkossa harjoitettavaan toimintaan ja joiltakin osin myös analogiseen maanpäälliseen televisio- ja radiotoimintaan. Televisio-ohjelmistojen lähettäminen ja tarjolla pito satelliitin välityksellä jätettiin kuitenkin soveltamisalan ulkopuolelle. Nykyisin voimassa olevaa viestintämarkkinalakia (393/2003) sovelletaan täysimääräisesti myös analogisiin verkkoihin ja satelliittivälitteinen televisio-toiminta kuuluu lain soveltamisalaan.

Televisio- ja radiotoiminnasta annetussa laissa (744/1998) ollut toimilupasääntely siirrettiin verkkoluvan osalta viestintämarkkinalakiin. Saadessaan verkkotoimiluvan yritys saa oikeuden taajuusalueen käyttöön ja hallintaan. Oikeus käyttää taajuutta ei kuitenkaan ole rajoitukseton, vaan sitä rasittavat jo lupaa myönnettäessä suoraan lain nojalla tietyt velvollisuudet. Verkkoluvan haltijan tulee osaltaan huolehtia siitä, että Yleisradio Oy ja ohjelmistoluvan haltija saavat tasapuolisin ehdoin käytettäväkseen televisio-ohjelmistojen lähettämisessä tarvittavan kapasiteetin. Viestintämarkkinalaki myös edellyttää, että verkkoluvan haltijan on luovutettava muille teleyrityksille vapaana olevaa kapasiteettia. Säännöksen tarkoituksena on huolehtia siitä, että verkkoluvan haltijan kannanappuun kuuluva kapasiteetti tulee käytetyksi, vaikka verkkoluvan haltija ei sitä itse käyttäisi.

Viestintämarkkinalakiin lisättiin myös velvoite, jonka mukaan teleyritys, jolla on omistuksessaan tai hallinnassaan maanpäällinen televisio- tai radioverkko, on velvollinen vuokraamaan toiselle teleyritykselle televisio- tai radioverkkoa. Myös teleyritys, jonka omistuksessa tai hallinnassa on muu kuin maanpäällinen televisio- tai radioverkko, on velvollinen luovuttamaan toiselle teleyritykselle vapaan ohjelmakanavan. Muulla kuin maanpäällisellä televisio- tai radioverkolla tarkoitetaan tässä yhteydessä kaapelitelesioverkkoa. Vuokrausvelvollisuus ei kuitenkaan ole ehdoton.

Viestintämarkkinalakiin lisättiin poikkeussäännös, jonka mukaan yhteenliittämistä koskevia säännöksiä ei sovelleta maanpäällisiin televisio- ja radioverkkoihin. Hallituksen esityksessä kuitenkin katsottiin, että poikkeussäännös ei koske kaksisuuntaisia kaapelitelesioverkkoja, koska niitä ei katsota maanpäällisiksi televisio- ja radioverkoiksi. Silmä, että yhteenliittämissäännökset tulivat sovellettaviksi kaksisuuntaisiin kaapelitelesioverkkoihin, edistettiin kaapelitelesioverkon käyttäjän oikeutta valita haluamansa Internet-operaattori. Nykyisin voimassa olevaan viestintämarkkinalakiin (393/2003) ei enää sisälly mainittua maanpäällisiä televisio- ja radioverkoja koskevaa poikkeussäännöstä.

Televisiotoimintaa ja sisältötuotantoa edistettiin valtion televisio- ja radorahastosta annetun lain muutoksella (491/2002) siten, että ensimmäisen toimilupakauden ajan digi-

taalista signaalia käyttävät televisiotoiminnan harjoittajat ovat vapautettuja maksamasta toimilupamaksua. Tässä vaiheessa analogista televisiotoimintaa koskevasta toimilupamaksusta ei katsottu voitavan kokonaan luopua. Analogisen televisiotoiminnan maksuasteikkoa kuitenkin tarkistettiin siten, että toimilupamaksun taso puolittui. Radiotoiminnan maksuasteikkoa koskevat säännökset kumottiin. Yleisradio Oy:stä annettua lakia (492/2002) muutettiin siten, että mainonta kiellettiin Yleisradion kanavilla kokonaan. Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain muutoksella (490/2002) riippumattomien tuottajien tuottamille ohjelmille varattava lähetysaika korotettiin 10 prosentista 15 prosenttiin.

Yleisradio Oy:n toimintaedellytyksiä parannettiin Yleisradio Oy:stä annetun lain muutoksella (492/2002) siten, että myös uudentyypiset palvelut, esimerkiksi Internet-palvelut katsottiin lain mukaiseksi julkiseksi palveluksi, mikäli ne sisällöllisesti ja muutoinkin ovat sopusoinnussa yhtiön tehtävien kanssa. Yleisradio Oy:n toimintaedellytyksiä parannettiin myös siten, että sille annettiin mahdollisuus tarjota julkista palvelua kaikissa televerkoissa.

Yleisradio Oy:n on kuitenkin eriytettävä televisio- ja radiotoiminnan julkinen palvelu ja muu julkisen palvelun toiminta toisistaan. Säännös lisättiin siitä syystä, että julkisen palvelun sisältötuotannon vapaan tarjonnan kilpailuilla markkinoilla epäiltiin aiheuttavan markkinahäiriöitä suhteessa alan kaupalliseen toimintaan. Tarkoituksena on, että yhtiö tarjoaa sisältöpalvelujaan muille samoin ehdoin kuin se käyttää niitä itse muualla kuin televisio- ja radiotoiminnassa.

3.2 Lakiesityksen mukaiset tavoitteet

Uudistuksen yhtenä keskeisenä tavoitteen oli viestintäverkkoja koskevan lainsäädännön yhtenäistäminen. Käytännössä tämä tarkoitti televisio- ja radioverkkoja koskevan sääntelyn sisällyttämistä telemarkkinalakiin, jonka nimike muutettiin viestintämarkkinalaiksi. Toimenpiteiden tavoitteena oli edistää viestintäpalveluiden monipuolista ja alueellista tasa-arvoista tarjontaa, viestintämuotojen keskinäistä kilpailua sekä sananvapautta. Lisäksi lainsäätäjällä on pyrkinyt edistämään tietoyhteiskuntakehitystä ja verkkoliiketoimintaa, televisiotoimialan toimintaedellytyksiä ja sisältötuotantoa sekä luomaan entistä parempia edellytyksiä viestintäteknologian kehitykselle.

Telemarkkinalain soveltamisalan muutokset asettavat televisio- ja radiotoiminnan harjoittajille samanlaiset velvollisuudet kuin perinteisille televerkoille ja -yrityksille. Toimiluvanvarainen teletuotanto yhtenäistää verkkoja koskeva sääntelyä toimilupien osalta. Tavoitteena oli asettaa verkot ja verkkopalveluja tarjoavat yritykset samaan asemaan siten, että niitä koskevat samat velvollisuudet. Julkisen palvelun televisio- ja radiotoimintaa pyrittiin edistämään sekä Yleisradio Oy:n rahoitus turvaamaan mm. televisiomaksukorotuksilla. Toimilupamaksun puolittamisella haluttiin edistää kaikkien jakelutekniikoiden kohtelua yhdenmukaisin ehdoin ja parantaa digitaalisen toiminnan käynnistymisen edellytyksiä. Lainsäätäjän tavoitteena oli myös vähentää toimilupamaksun ja Yleisradio Oy:n mainosoikeuden aiheuttamia kilpailulainsäädännöllisiä vääristymiä.¹⁸

¹⁸ (HE 241/2001)

Lakiuudistuksen päätavoitteita ovat:

- tietoyhteiskunnan ja sananvapauden edistäminen
- tietoyhteiskuntapalveluiden tasapuolisen tarjonnan varmistaminen alueellisesta ja eri väestöryhmien näkökulmista
- digitaalisen televisiotoiminnan edistäminen
- luoda entistä parempia edellytyksiä viestintäteknologiakehitykselle
 - konvergenssin edistäminen
 - viestintäverkkojen yhtäläinen kohtelu teknologianeutraalisti
- laadukkaan sisältötuotannon edistäminen
- televisiotoimialan toimintaedellytyksien edistäminen luoden tervettä kilpailua ja kuluttajille laadukkaampia palveluita
- julkisen palvelun aseman turvaaminen kaikkien kuluttajien näkökulmasta

3.2.1 Digitaalisen television kehittäminen

Viestintämarkkinalain valmisteluvaiheessa lain ylätavoitteita olivat tietoyhteiskuntakehityksen ja sananvapauden edistäminen. Tavoitteiden saavuttamiseksi digitaalisten televisioverkkojen katsottiin olevan keskeisessä asemassa. Digitalisoitua televisio katsottiin myös merkittäväksi toteutettaessa kansallista teknologiapolitiikkaa, jolla varmistetaan Suomen johtava asema kestävän tietoyhteiskunnan kehittäjänä.¹⁹ Analogisten lähetysten päättyessä digitaalitelevisio tuo kustannussäästöjä lähetyskustannuksissa ja kustannustehokkuus paranee koko arvoketjun toimiessa digitaalisesti.

3.2.2 Konvergenssin edistäminen

Lainvalmistelussa on turvattu edellytykset teknologisen konvergenssin toteuttamiseksi ja luotu edellytykset kilpailulle ja sisältöjen jakelukanavatekniikoista riippumattomalle jakelulle. Konvergenssikehityksen huomioiminen ei muuta merkittävästi alan toimijoiden toimintaedellytyksiä välittömästi tai lyhyellä aikavälillä. Pitkän ajanjakson kuluessa konvergenssikehityksen edellytysten turvaaminen on keskeinen tekijä monelle lainmuutoksessa kirjatun tavoitteen toteutumiseksi. Konkreettisia konvergenssikehitystä edistäviä lainmuutoksia ovat teknologianeutraaliteetin periaate ja verkkojen yhteenliittämiskäytännöllisyys.

¹⁹ (HE 241/2001) s. 27

3.2.3 Televisiotoiminnan ja sisältötuotannon edistäminen

Viestintäpalvelujen sisältötuotannon edistämiseksi lakiuudistuksen tavoitteena oli kehittää julkisen palvelun rahoitusjärjestelmää. Toimilupamaksu puolitettiin analogisen lähetystoiminnan osalta. Toimilupamaksua ei peritä digitaalisen lähetystoiminnan harjoittamisesta ennen elokuun 31 päivää 2010. Lisäksi lainsäätäjän tavoitteena oli edistää sisältöjen kehittymistä poistamalla mainosrahoitus Yleisradio Oy:n kanavilta sekä vastavasti korotettiin riippumattomien tuottajien osuutta ohjelmatoiminnan tuotannossa 10 prosentista 15 prosenttiin.

3.2.4 Televisiotoimialan toimintaedellytyksien edistäminen

Televisiotoiminnan edistäminen on tärkeää, koska se toimii keskeisenä tiedonvälittäjänä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tärkeää on turvata kansalaisille tarjottavat kansainvälistikin korkeatasoiset televisiopalvelut. Televisiotoiminta tulee turvata teknologisen kehityksen myötä. Moniarvoista palvelutarjontaa tulee vahvistaa erilaisilla, kilpailevilla ohjelmistoilla sekä kokonaisuuden kehittymisen takia on kiinnitettävä huomiota myös kaupallisen televisiotoiminnan talouteen.

Markkinoiden toimivuuden edistäminen

Radio- ja televisiotoiminta ovat edelleen luvanvaraisia. Televisiotoiminnassa edellytetään valtioneuvostolta haettavaa ohjelmistolupaa. Lainsäädännössä huomioidut konvergenssikehitystä edistävät seikat madaltanevat alalle tulon kynnyksiä, mutta digitaalitelevision markkinoiden ollessa vasta kehittymässä ei tällä hetkellä ole tietoa uusien toimijoiden tulosta valtakunnallisille markkinoille. Muuttuva teknologinen ympäristö madaltaa toiminnan aloittamista eikä lainsäädännöllisiä esteitä ole uusille toimijoille.

Julkisen palvelun televisio- ja radiotoiminnan turvaaminen

Lakimuutoksen tavoitteena oli vahvistaa Yleisradio Oy:n mahdollisuuksia tarjota julkisia palveluita käyttäjien muuttuvia tarpeita vastaavalla tavalla huomioiden teknologinen kehitys. Lainsäätäjä piti tärkeänä täyden palvelun televisio- ja radiotoimintaa harjoittavan yhtiön olemassaoloa, joten Yleisradio Oy:n asema ja tehtävät tulee turvata. Viestintämarkkinalainsäädännön muutoksen yhteydessä julkisen palvelun käsite laajeni kattamaan televisio- ja radiotoiminnan oheis- ja lisäpalvelut. Näitä palveluita voidaan välittää erilaisten viestintäverkkojen välityksellä.²⁰

3.3 Lakiesityksessä arvioitu uudistuksen vaikuttavuus

Vaikutukset valtion talouteen

Käytännössä toimilupamaksutason puolittamisen oletettiin vähentävän televisio- ja radiorahaston varojen määrää ennakolta 12.6 miljoonaa euroa vuonna 2002 ja 25.2 mil-

²⁰ (HE 241/2001) sekä Televisiotoiminnan toimintaedellytyksien parantaminen, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 29/2001

joonaa euroa vuonna 2003. Telemarkkinalain voimaantulo- ja siirtymäsäännöksen 4 momentissa varauduttiin tilanteeseen, jossa aikaisemman televisio- ja radiolain 7 §:ssä tarkoitettulle toimiluvan haltijalle ei myönnettäisikään uuden lain mukaista toimilupaa. Tämä saattaisi tiettyjen ehtojen täytyessä velvoittaa valtiota ryhtymään korvausmenetelyyn.

Vaikutukset Yleisradio Oy:n talouteen

Toimilupamaksun puolittamisen oletettiin vaikuttavan suoraan Yleisradio Oy:n talouteen, koska televisio- ja radiorahaston tulot muodostavat merkittävän osan yhtiön rahoituksesta. Mainonnan kieltäminen Yleisradio Oy:ltä merkitsisi noin 1.7 miljoonan euron mainostulojen vähentymistä. Julkisen palvelun käsitteeseen on määritelty televisio- ja radiotoiminnan oheis- ja lisäpalvelut. Näitä palveluita voidaan välittää erilaisten viestintäverkkojen välityksellä. Lakiehdotus velvoittaa yhtiön eriyttävän toiminnot toisistaan. Televisio- radiotoiminnasta annetun lain 17 §:n mukaisesti riippumattomien tuottajien ohjelmien prosenttiosuuksien lisäämisellä ei oletettu olevan olennaista vaikutusta Yleisradio Oy:n toimintaan.

Vaikutukset kaupalliseen televisio- ja radiotoimintaan

Lainsäätäjä arvioi MTV Oy:n ja Oy Ruutunelonen Ab:n säästävän vuositasolla n. 25.2 miljoonaa euroa toimilupamaksujen puolittuessa. Toimilupamaksun puolittamisen katsottiin mahdollistavan kaupallisten televisiokanavien lisäpanostukset digitaalisen toiminnan vaatimaan tekniikkaan ja sisältötuotantoon ja helpottavan uusien toimijoiden alalletuloa. Toimilupamaksua ei peritä digitaalisesta televisio- ja radiotoiminnasta, mikä katsottiin edistävän digitaalisen toiminnan käynnistymistä ja kehittymistä. Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 17 §:n mukaisen riippumattomien tuottajien ohjelmien prosenttiosuuden kasvattamisella ei oletettu olevan olennaista vaikutusta kaupallisten televisioyhtiöiden toimintaan.

Vaikutukset kansalaisiin

Esityksellä ei oletettu olevan kansalaisiin kohdistuvia välittömiä vaikutuksia. Toimilupamaksujen puolittamisen oletettiin aiheuttavan tarvetta tarkistaa televisiomaksua. Uudistuksen tavoitteena oli vahvistaa tietoyhteiskuntapalveluiden saatavuutta eri verkkojen välityksellä, edistää laajakaistan leviämistä sekä lisätä alueellista tasavertaisuutta. Monipuolisten viestintäverkkokäyttömahdollisuuksien odotettiin edistävän edullista hintakehitystä. Yleisradio Oy:n julkisia palveluita katsottiin voitavan jatkossa jakaa monipuolisemmin kaikkien kansalaisten ulottuville.

Vaikutukset viestintäverkkojen käyttöön

Hallituksen esityksen mukaisesti uudistuksella pyrittiin luomaan hyvä käyttöympäristö tietoyhteiskuntapalveluille, jolloin kaikkia teknologioita kohdeltaisiin samalla tavalla, mikä edistäisi verkkojen sekä palveluiden kehittymistä. Muutoksien oletettiin mahdollistavan uusia innovaatioita ja verkkoliiketoimintaa.

Televisioverkkojen digitalisoinnilla on pitkällä tähtäimellä kustannuksia pienentävä vaikutus. Radio- ja televisio- ja radiotoiminnasta jäävää ylikapasiteettia katsottiin voitavan hyödyntää myös muuhun toimintaan (rajallisia radiotaajuuksia optimoidaan). Lyhyellä täh-

täimellä päällekkäiset verkot (analoginen ja digitaalinen) kuormittavat taajuuksia ja tuottavat lisäkustannuksia. On oletettavaa, että siirtymävaiheen lopussa lisäkustannuksia tuottavat myös analogisen verkon korjaus- ja täydennysinvestoinnit.

Esityksen toivottiin edistävän palvelujen tarjontaa ja kysyntää tietoyhteiskunnassa selkiyttämällä sisältöjen ja verkkojen välistä suhdetta televisio- ja radiotoiminnassa. Televisio- ja radio- sekä muut viestintäverkot tulivat samanlaisen sääntelyn piiriin. Myös verkkojen käytön toivottiin laajenevan ja tulevan joustavammaksi, kun niiden käyttöä ei sidota tietyn tyyppisen sisällön välittämiseksi. Lisäksi toivottiin verkkoinvestointihalukkuuden lisääntyvän.

Ympäristövaikutukset

Kehittyvä teknologia luo uusia mahdollisuuksia ympäristöä koskevan tiedon välittämiseen sekä edistää kansalaisten osallistumista ympäristöänsä koskevaan suunnitteluun ja päätöksen tekoon. Koska telemarkkinain soveltamisala sekä verkon luovutusvelvollisuus laajenivat koskemaan myös televisio- ja radioverkkoja, verkkojen ja mastojen yhteiskäyttö tuli mahdolliseksi. Verkkojen ja mastojen yhteiskäytön odotetaan vähentävän maisema- ja ympäristöhaittoja.

4 VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

4.1 Yleisradio Oy

4.1.1 Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus

Televisiotoiminnan erityispiirteenä on veroluontoinen toimilupamaksu, jota kaupalliset toimijat ovat velvollisia maksamaan valtion televisio- ja radorahastolle. Se tilittää maksun Yleisradio Oy:lle. Toimilupamaksun puolittamisella pyrittiin turvaamaan kaupallisten televisioyhtiöiden toimintaedellytykset, parantamaan niiden mahdollisuuksia kehittää digitaalista televisiota ja vapauttamaan rahaa riippumattomilta sisällöntuottajilta tapahtuviin hankintoihin.

Lainmuutoksen yhteydessä toimilupamaksu puolitettiin 1.7.2002 alkaen. Vuoden 2002 aikana Yleisradio Oy:n toimilupamaksuista saamat maksut pienentyivät 9,9 M € verrattuna vuoden 2001 kertymään.²¹

Yleisradio Oy:n liikevaihto muodostuu toimilupamaksuista ja televisiomaksuista saatavasta tulosta. Nykyisellään toimilupamaksun osuus Yleisradion liikevaihdosta on n. 10 %. Vuoden 2004 alusta alkaen televisiomaksua korotetaan keskimäärin noin 13 % nykyiseen hintaan verrattuna²². Vuoden 2002 televisiomaksukertymään verrattuna ensi vuoden alusta toteutuva televisiomaksun korotus merkitsee yli 40 M €n liikevaihdon lisäystä Yleisradio Oy:ssä. Luku ylittää koko vuoden 2002 toimilupamaksukertymän.

	2000	2001	2002
MTV3 Oy ja Oy Ruutunelonen Ab	47.538.413 €	45.301.997 €	37.598.208 €

Taulukko 3. Suoriteperusteiset toimilupamaksut vuosina 2000 - 2002.²³

Yleisradio Oy:n toiminta on ollut tappiollista usean vuoden ajan. Vuosien 2001 ja 2002 yhteenlasketut tappiot olivat noin 171 M € Vuoden 2002 tappio oli 69 M € Yleisradio Oy on kattanut tappiollista toimintaansa mm. Digita Oy:n myyntituloilla. Vuoden 2004 alusta toteutettava televisiomaksun korotus on suuruudeltaan selvästi toimilupamaksun puolittamista suurempi tuloerä. Sillä ei kuitenkaan yksin ratkaista Yleisradio Oy:n taloutta. Yleisradio Oy on asettanut tavoitteekseen tasapainottaa taloutensa vuonna 2008. Toimilupamaksu on nykyisessä lainsäädännössä sidottu analogiseen lähetystoimintaan. Yleisradio Oy:n saama toimilupamaksu pienenee digitaalisten lähetysten yleistyessä ja poistuu lopullisesti, kun analogiset lähetykset päättyvät.

²¹ Yleisradio Oy:n tilinpäätös 2002. Tämä luku on suuntaa antava arvioitaessa toimilupamaksun puolittamisen vaikutuksia. Luku ei kerro tarkkaan, mikä oli suoriteperusteinen toimilupamaksukertymä 1.7.-31.12.2002 ja toimilupamaksun puolittamisen vaikutusta siihen. Toisaalta toimilupamaksukertymän ollessa liikevaihtoon perustuva, vaikuttaa televisiomainosmarkkinoiden tilanne toimilupamaksukertymään. Viestintävirasto, eivätkä kaupalliset televisioyhtiöt ole julkistaneet tarkkoja laskelmia toimilupamaksukertymästä.

²² Kerran vuodessa maksettava televisiomaksu on tällä hetkellä 165,15 € ja vuoden 2004 alusta lukien 186,60 €

²³ Viestintäviraston tilastotiedot

4.1.2 Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus

Lakimuutokset eivät ole vaikuttaneet Yleisradio Oy:n perinteiseen televisio- ja radio-toimintaan. Muutokset näkyvät kuluttajille siten, että Yleisradio Oy:n palvelut ovat saatavilla myös uusia jakelukanavia hyödyntäen. Yleisradio Oy:lle uudet jakelukanavat ovat toistaiseksi vielä merkityksellisempiä periaatteellisessa mielessä kuin taloudellisesti.

Lakimuutoksen yhteydessä poistettiin myös Yleisradio Oy:n mahdollisuus mainostamiseen. Yleisradio Oy:llä oli rajoitettu mainostamisoikeus esimerkiksi suurien urheilutapahtumien lähetysten yhteydessä. Vuositasolla Yleisradio Oy:n mainostulo on ollut noin 1,7 M € Koska mainostulon hankkiminen ei ole ollut Yleisradio Oy:n ydintoimintaa, osti se mainosajan myynnin palveluna MTV Oy:ltä. Mainostamisen poistuminen on selkiyttänyt Yleisradio Oy:n ja kaupallisten televisioyhtiöiden välisiä suhteita. Myöskin mainostajat pitävät muutosta perusteltuna.

Teemahaastatteluissa tuotiin esille Yleisradio Oy:n toimialueen laajentamiseen liittyvät periaatteelliset kysymykset. Yleistäen voidaan todeta, että rajatapauksina pidetään esimerkiksi Yleisradio Oy:n tekstiviestivisailuja, joiden monen haastatellun mielestä ei tulisi kuulua julkista palvelua harjoittavan yleisradioyhtiön ohjelmistoon. Lakiuudistus ei selkiinnyttänyt Yleisradio Oy:n julkisen palvelun käsitettä. Jotkut haastateltavat katsoivat, että julkisen palvelun käsitteen epämääräisyys voi mahdollistaa Yleisradio Oy:n kaupallisten palveluiden subventoinnin ja vaikeuttaa kaupallisten kanavien toimintaedellytyksiä²⁴.

Lakiuudistus mahdollistaa Yleisradio Oy:n rahoituspohjan laajentamisen. Toistaiseksi näillä mahdollisuuksilla ei ole käytännön merkitystä. Tulevaisuudessa esimerkiksi Yleisradio Oy:n merkittävän sisältövarallisuuden käyttäminen tilausvideopalveluna mahdollistaa uudenlaisen ansaintapotentiaalin.

4.1.3 Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus

Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksella ei havaittu olevan käytännön vaikutusta Yleisradio Oy:n asemaan.

4.1.4 Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus

Yleisradio Oy:n toimintaan lainmuutoksella ei havaittu olevan vaikutusta.

²⁴ Niemelän työryhmältä odotetaan kannanottoa julkisen palvelun käsitteeseen vuoden 2004 syksyllä

4.1.5 Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus

Vaikutukset digitaalisten kanavien ohjelmatarjonnan kehittymiseen 2001-2002

Viestintämarkkinalainsäädännön tarkastelun kannalta (1.7.2002 alkaen) ohessa esitetty, saatavilla oleva digitaalisten kanavien ohjelmatarjonnan vertailuaineisto vuosilta 2001 ja 2002 kattaa vain lyhyen ajanjakson, mikä vaikeuttaa lain vaikutusten analysointia. Digitaalinen ohjelmistotuotanto kasvoi vuosien 2001 ja 2002 aikana noin 23 % eli 63 tuntia viikkoa kohden. Suoranaista yhteyttä lain uudistamisen ja ohjelmatoiminnan lisäämisen välillä ei teemahaastattelussa saadun palautteen mukaisesti havaittu.²⁵

	YLE 24	YLE Teema	YLE FST-D	SubTV	Urheilukanava	Yhteensä
UUTI	22		4			26
AJAN	36		2			38
ASIA	7	14	6	9		36
KULT	3	9	4			16
PALV		1	4	4		9
URHE	1		1	1	45	48
KFIK		2	1			3
UFIK		3	6	31		40
ELOK		4	3	4		11
LAST			5			5
OPET		10	2			12
VIIH		1	3	15		19
MUUT						
Kanava yht.	69	44	41	64	45	266

Taulukko 4. Digitaalisten kanavien ohjelmatarjonta syksyllä 2002 (h/vko).

	YLE 24	YLE Teema	YLE FST-D	SubTV	Urheilukanava	
UUTI	16			5		
AJAN	24	1		3		
ASIA		6		7	5	
KULT	1	8		6	3	
PALV	1	1		2	4	
URHE	2			4		33
KFIK		2		1	1	
UFIK		2		6	14	
ELOK		4		1	2	
LAST				3		
OPET		9		2		
VIIH		3		3	24	
MUUT				1		
Kanava yht.	42	34	41	53	33	203

Taulukko 5. Digitaalisten kanavien ohjelmatarjonta syksyllä 2001 (h/vko).

²⁵ Suomalainen TV-tarjonta 2001 ja 2002, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisu

4.2 Kaupalliset toimijat

4.2.1 Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus

Kaupalliset televisiokanavat MTV3 ja Nelonen kilpailevat samoista mainostajista, mutta eri lähtökohdista. MTV3:lla on pitkä historia suomalaisessa televisiotuotannossa sen toimittua aina vuoteen 1997 asti vailla kaupallista kilpailijaa maanpäällisessä televisio-toiminnassa. Nelosen saatua toimiluvan vuonna 1997 on se haastanut MTV3:n televisiomainosmarkkinoilla.

Uuden kilpailuasetelman ja yleisen markkinatilanteen vuoksi televisio toiminta on ollut molemmille kaupallisille toimijoille taloudellisesti haastavaa koko 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun. Nelonen, joka on SanomaWSOY Oyj:n tytäryhtiö, on Swelcom Oy:n suurin liiketoimintayksikkö. Nelonen saavuttanee ensimmäisen voitollisen tuloksen ku-luvana vuonna. Swelcom Oy:n liikevaihto on noin 4 % koko SanomaWSOY Oyj:n lii-kevaihdoista.²⁶

Alma Media Oyj:n broadcasting-divisioonaan kuuluva MTV Oy, joka vastaa MTV3-kanavasta ja Subtv-kaapelikanavasta sekä Radio Novasta ja MTV3-Telestä. Alma Me-dian Oyj:n broadcasting-yksikkö vastaa noin 34 % koko konsernin liikevaihdosta. MTV Oy:n liikevaihto ja tulos olivat laskussa koko 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun. MTV3:n liikevaihto ja tulos paranivat vuonna 2002, vaikka tulos oli vielä tappiollinen. Televisio toiminnasta poiketen Radio Nova (Oy Suomen Uutisradio Ab) on kasvanut kannattavasti.

Digitalisoituminen ja lainsäädäntöympäristön muutokset koskettavat Alma Media Oyj:ta ja SanomaWSOY Oyj:ta eri tavoin perinteistä ja yhtiörakenteista johtuen. MTV3 Oy:n menestys on kriittinen tekijä koko Alma Media Oyj:lle. Haastajan roolissa oleva Nelonen ja koko Swelcom Oy edustavat SanomaWSOY Oyj konsernissa suhteellisen pientä liiketoimintayksikköä.

Kuluttajille näkyvänä ja kuuluvana sisällönhallintaan liittyvänä havaintona voitaneen todeta, että Alma Media Oyj:ssä eri kanavien ”ristiinmyynti” on näkyvämpää kuin Sa-nomaWSOY Oy:ssä, jossa yhtymän eri mediat näyttävät toimivan hyvin itsenäisesti. Alma Medialla on radiotoimintaa harjoittava Radio Nova, SanomaWSOY:llä ei ole ra-diotoimintaa.

Digitaalisen televisioverkon laajennusten toteutuessa Nelonen tavoittaa uusia potentiaa-lisia katsojia ja hyötyy digitaalisen television laajenemisesta kilpailijaansa enemmän. MTV 3 ja Yleisradio Oy saavuttavat käytännössä merkittävät katsojaryhmät nykyisellä analogisella tekniikalla.

Alma Media Oyj on kertonut vuoden 2002 tilinpäätöksessään toimilupamaksujen puolit-tamisen vaikutuksen olleen MTV3:lle vuonna 2002 n. 6,9 M €²⁷. SanomaWSOY Oyj ei ole julkistanut Nelosen saamaa toimilupamaksun puolittamisesta johtuvaa euromääräis-tä säästöä. Kustannushyötyjen arvioitiin olleen vuonna 2002 noin 2,5 – 3,0 M €

²⁶ SanomaWSOY Oyj:n osavuotiskatsaus 2/2003

²⁷ Alma Media Oyj:n vuosikertomus 2002

Toimijoiden vuoden 2002 tilinpäätöksissä ja kaikissa julkaistuissa osavuotiskatsauksissa on otettu kantaa toimilupamaksun puolittamiseen. Kaupallisten televisioyhtiöiden taloudellinen tilanne on parantunut selvästi, vaikka heille elintärkeät mainosmarkkinat eivät olekaan kohentuneet merkittävästi lainmuutoksen jälkeen. Toimilupamaksun puolittamisella on ollut huomattava vaikutus kaupallisten televisioyhtiöiden kohentuneeseen taloudelliseen tilanteeseen. On kuitenkin vaikea arvioida mikä on samanaikaisesti molemmissa yhtiöissä toteutetun toiminnan tehostamisen osuus, ja mikä vaikutus tarkkaan ottaen toimilupamaksun alentamisella on ollut yhtiöiden kohentuneeseen taloustilanteeseen.²⁸ Sekä Alma Media Oyj että SanomaWSOY Oyj kertoivat kuluvan vuoden kolmannen neljänneksen osavuotiskatsauksen yhteydessä televisiomainoshintojen kohonneen vuoden 2003 aikana.²⁹

Toimilupamaksun puolittamisen vaikutukset digitaalisen televisiotoimintaan

Yleinen markkinatilanne on ollut vaikea molemmille kaupallisille televisiokanaville. Toimilupamaksun puolittamista perusteltiin osittain juuri kaupallisten toimijoiden taloudellisten tilanteiden helpottamisella. Molemmat kanavat ovat toimilupamaksun puolittamisen, toiminnan tehostamisen ja yleisen markkinatilanteen (mainosmarkkinoiden kasvu ja kohonneet mainosaikahinnat) parantumisen vuoksi parantaneet tuloksiaan. Jos toimilupamaksua ei olisi puolitettu, olisivat molempien kanavien tulokset tappiollisia myös vuonna 2003.

Nelonen on onnistunut kasvattamaan mainosmyyntiään selkeästi toimialan kasvua nopeammin³⁰. Erityisen nopeaa näyttää Nelosen kasvu olleen vuoden kolmannen neljänneksen aikana. Nelonen arvioi markkinaosuudekseen elokuussa olleen yli 30 %, kun se vielä toisen neljänneksen lopussa oli vajaa 27 %.

MTV3 on panostanut ohjelmasisältöhankintoihin keväällä 2003 ja sen katsojaosuus on kasvanut ensimmäisellä vuosipuoliskolla. Mainosmyynti on MTV3:lla kuitenkin sujunut ennakoitua heikommin. Alma Media Oyj:n broadcast divisioonaan kuuluva Radio Nova on tehnyt erittäin hyvää tulosta ensimmäisellä vuosipuoliskolla.

Kaupalliset televisiotoimijat eivät julkaise tarkkaan eriteltyjä lukuja panostuksistaan digitaaliseen televisioon. Selvityksen yhteydessä yhtiöt arvioivat panostaneensa seuraaviin digitaaliseen televisiotoimintaan liittyviin toimintoihin:

- digitaalisen lähetyksen vuokra
- digitaalisen lähetyksen vuokra tai kustannukset
- digitaalinen uutistoimitus
- julkaisujärjestelmäinvestoinnit
- digitaalinen tekstitelevisio (supertekstitelevisio)

²⁸ SanomaWSOY Oyj:n ja ALMA Media Oyj:n vuosikertomukset 2002

²⁹ Televisiomainonnan hintatason arvioidaan nousseen vuoden 2003 aikana n. 5 % verrattuna edellisvuoteen

³⁰ Esim SanomaWSOY:n osavuotiskatsaus 30.10.2003

- mainossovellukset
- plus –kanavat
- Subtv (MTV Oy)
- Urheilukanava
- maksutelevisiohankkeet
- EPG ym. kansallisten standardien kehittäminen.

MTV Oy arvioi investointiensä olleen vuonna 2002 noin 17 M € ja Oy Ruutunelonen Ab arvioi investointiensä olleen noin 10 M €. Koska molempien kaupallisten kanavien on joka tapauksessa kehitettävä toimintaansa muuttuvassa liiketoimintaympäristössä, on mahdotonta arvioida toimilupamaksun puolittamisen vaikutusta tehtyihin investointeihin. Käänteisesti voidaan arvioida, ettei investointeja olisi tehty yllä esitetystä laajuudessa, mikäli toimilupamaksua ei olisi puolitettu. Samoin voidaan keskustelujen perusteella arvioida, että mikäli toimilupamaksun puolittamista ei olisi toteutettu, ei nykyistä palvelutasoa olisi voitu ylläpitää ja tällä olisi olettavasti ollut suoraa vaikuttavuutta ohjelmatarjontaan amerikkalaisten hyväksi kotimaisen tuotannon kustannuksella.

4.2.2 Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus

Lakimuutoksella ei koettu olevan suoranaisia vaikutuksia kaupallisten televisioyhtiöiden toimintaan. Lainmuutos kuitenkin liittyy läheisesti Yleisradio Oy:n julkisen palvelun määritelmään, johon toivottiin hyvin usealta taholta täsmennyksiä, etenkin kun Yleisradio Oy voi harjoittaa väljästi määriteltyä julkisen palvelun tehtävää uusissakin jakelukanavissa.

4.2.3 Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus

Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksella ei havaittu olevan käytännön vaikutusta kaupallisten televisioyhtiöiden toimintaan.

4.2.4 Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus

Kaupallisten televisioyhtiöiden käytännön liiketoimintaan lakimuutoksella ei ole ollut vaikutusta. Yleisesti hyväksyttiin verkkoluvan tarpeellisuus jaettaessa rajallista kapasiteettia. Sen sijaan ohjelmistolupaa ei pidetty välttämättömänä.

Vaikka digitaalisen televisioverkon toimiluparatkaisuu ei ole kaikilta osin oltu tyytyväisiä, ovat haastatellut televisiotoiminnan harjoittajat kertoneet saaneensa haluamansa kapasiteetin Digita Oy:ltä. Kaupalliset televisiotoiminnan harjoittajat ovat kuitenkin kritisoineet sitä, että Digita Oy myy kapasiteettia vain pitkäkestoisilla sopimuksilla. Toimi-

luparatkaisua kritisoitiin myös siitä syystä, että Digita Oy:n tämän hetkinen monopoliasema ei edistä hintakilpailun syntymistä.

Lisäksi verkkokapasiteetin hallintamekanismi pitkän aikavälin suunnitelman mukaisesti koettiin kaupallisten toimijoiden mielestä selkiintymättömänä.

4.2.5 Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus

Digitaalisen television katselijakunta on päätelaitteiden vähäisyyden vuoksi pysynyt pienenä. Tämän vuoksi digitaalisen television yleisö ei ole vielä ollut mainostajia houkutteleva. Markkinoiden puuttumisen vuoksi kaupalliset televisioyhtiöt ovat toistaiseksi hankkineet melko vähän digitaaliseen televisioon tarkoitettuja tuotantoja. Tilanne muuttuu digitaalisen television yleistymisen myötä.

4.3 Itsenäiset tuotantoyhtiöt

4.3.1 Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus

Lainmuutosten yhtenä tavoitteena oli turvata laadukkaan kotimaisen sisällöntuotannon jatkuminen. Lainvalmistelussa toimilupamaksun puolittamisella pyrittiin varmistamaan kaupallisten televisioyhtiöiden mahdollisuudet ostaa kotimaista tuotantoa itsenäisiltä tuottajilta.

Kaupallisten televisiotoiminnan harjoittajien kanssa käydyissä keskusteluissa todettiin, että mikäli toimilupamaksun puolittamista ei olisi toteutettu, ei nykyistä palvelutasoa olisi voitu ylläpitää. Tällä olisi olettavasti ollut suoraa vaikuttavuutta ohjelmatarjontaan amerikkalaisten hyväksi kotimaisen tuotannon kustannuksella, jolloin vaikutukset olisivat kohdentuneet myös itsenäisiin palvelutuottajiin.

Kahden jakelutekniikan vaatimat investoinnit, panostukset digitaalisen television teknologian kehittämiseen ja digitaalisen television palveluiden kehittäminen ovat vieneet kaikkien televisiokanavien resursseja huomattavasti. Samanaikaisesti televisiomainosmarkkinat ovat kehittyneet heikosti eikä digitaalisen television mahdollistamia palvelumarkkinoita ole vielä syntynyt. Monille itsenäisille sisällöntuottajille tilanne on ollut vaikea, eikä itsenäisten sisällöntuottajien liikevaihtotaso ole kehittynyt lain esitöissä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Myöskään digitaalinen televisio ei toistaiseksi ole näkynyt liiketoimintamahdollisuuksia kasvattavana tekijänä.

Suomen Audiovisuaalisen Alan Tuottajat r.y:n (SATU)³¹ jäsenistön televisioliiketoiminta lähes kaksinkertaistui vuosina 1998-2001 (31 M €– 55,6 M €), mutta supistui lähes kymmenen prosenttia vuonna 2002 ollen 50 M €

³¹ SATU r.y:n jäsenistö edustaa säännöllisesti televisiokanaville ohjelmia tekevistä tuotantoyhtiöistä selvästi yli 90 %. Satunnaisesti kanaville ohjelmia tekee monet yhtiöt, jotka eivät ole kuulu SATUn jäsenistöön.

	2000	2001	2002
SATU r.y:n jäsenet/ TV-tuotanto	41.800.000 €	55.600.000 €	50.000.000 €

Taulukko 6. SATU r.y:n jäsenten TV-tuotannon liikevaihto 2000-2002.³²

SATU r.y:n jäsenten liiketoiminnan volyymimuutokset eivät kuitenkaan selity lainmuutoksilla. Vuosina 2001 – 2001 tapahtunut merkittävä liikevaihdon kasvu jäsenistön keskuudessa selittyy merkittävältä osin samaan aikaan tapahtuneella MTV Oy:n tuotantoiminnan ulkoistamisella Tuolloin SATU r.y:hyn liittyi merkittäviä uusia tuotantoyhtiöitä³³. Toisaalta vuosien 2001 – 2002 liikevaihdon pienenemiseen on vaikuttanut mm. se että vuonna 2002 oli talviolympialaiset ja jääkiekon MM-kisat Suomessa. Suuret urheilutapahtumat sitovat erityisesti Yleisradio Oy:n resursseja tapahtumatuotantoon ja tapahtumaoikeuksiin, mikä vähentää Yleisradio Oy:n mahdollisuuksia ostaa tuotantoja itsenäisiltä tuotantoyhtiöiltä.

SATU r.y:ssä ennakoidaan kuluvan vuoden 2003 olevan jäsenistölle liikevaihdolla mitattuna lähes vuotta 2002 vastaavalla tasolla. SATU r.y. ei odota jäsenistönsä liiketoimintavolyymin kasvua myöskään vuodelle 2004.

Pelkät liikevaihtoluvut eivät kerro televisioyhtiöiden ja itsenäisten tuotantoyhtiöiden välisissä suhteissa tapahtuneista rakenteellisista muutoksista Oy Ruutunelonen Ab:n saatua toimiluvan vuonna 1997. Kaikki televisioyhtiöt ostavat nyt harvemmilta tuotantoyhtiöiltä kuin aiemmin. Useat SATU r.y:n jäsenyritykset ovat näin onnistuneet kasvattamaan sekä liikevaihtoaan että tulostaan ja voivat siten myös entistä paremmin panostaa tuotekehitykseen. Keskittymis- ja tehostamistarvetta yhtiöissä on lisännyt hintatason aleneminen. Sisältöjen laatuvaatimukset ovat polarisoituneet: kalliiseen kotimaiseen prime time -draamaan ollaan valmiita investoimaan samoin kuin halpaan visailuviihteesseen.

Molempien kaupallisten toimijoiden ostaessa nykyään tuotantonsa uutisia lukuun ottamatta pääasiassa itsenäisiltä tuotantoyhtiöiltä ja ulkomailta, ovat toimijoiden roolit selkiytyneet. Yleisradion ostotoimintaan liittyy edelleen joitain piirteitä, jotka vaikeuttavat markkinahinnan läpinäkyvyyden arviointia. Yleisradio Oy sisällyttää joskus tilauksiensa hinnoitteluun oman tuotantokapasiteettinsa ja henkilökuntansa käyttöä. Sellaiset tuotantoyhtiöt, joilla on omia laitteita käytettävänä, saattaisivat pystyä tuottamaan ohjelmaa edullisemmin tai paremmalla katteella omaa laitteistoa käyttäen.

	Yleisradio Oy	MTV Oy	Ruutunelonen Oy
Ostot vuonna 2002	n. 20.800.000 €	n. 25.000.000 €	n. 11.000.000 €

Taulukko 7. Televisioyhtiöiden ostot SATU r.y:n jäsenyrityksiltä 2002-³⁴

³² SATU r.y.

³³ Esim. Jarowskij Draama Suomi, Bluemedia, Fremantle Production

³⁴ Haastatteluista saatu arviotieto

Taulukossa 7 esitetty Yleisradio Oy:n ostojen määrä muodostuu rahan lisäksi Yleisradio Oy:n laitteiston ja henkilökunnan ”vuokrauksesta” osana kauppaa.

4.3.2 Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus

Lakiin Yleisradio Oy:stä (492/2002) tehdyillä muutoksilla ei havaittu haastatteluaineiston mukaisesti olevan yhteyttä itsenäisten tuotantoyhtiöiden asemaan.

4.3.3 Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus

Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksella ei havaittu olevan vaikutusta itsenäisten tuotantoyhtiöiden asemaan.

4.3.4 Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus

Itsenäisten tuotantoyhtiöiden näkökulmasta edellä kuvatulla lakimuutoksella ei ole ollut erityistä vaikutusta yhtiöiden toimintaan.

4.3.5 Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus

Riippumattomien tuottajien osuuden kasvattaminen

Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain 17 §:ää muutettiin siten, että riippumattomien tuottajien tuottamien ohjelmien osuus televisiotoiminnan harjoittajien ohjelmistosta tai ohjelmistobudjetista nousi 10 %:sta 15 %:iin. Riippumattomien tuottajien prosentiosuudet ovat olleet suurempia kuin 15 % jo ennen lakiuudistusta, joten muutoksella ei ole käytännössä havaittavaa vaikuttavuutta.

	2000	2001	2002
YLE1	28%	29%	23%
YLE2	38%	35%	25%
MTV3	27%	27%	34%
Nelonen	23%	23%	20%

Taulukko 8. Riippumattomien tuottajien %-osuudet televisioyhtiöiden tuotannosta.³⁵

³⁵ Viestintävirasto, 2.10.2003

4.4 Muut toimijatahot

4.4.1 Toimilupamaksujen alentamisen vaikuttavuus

Televisiotoimintaa harjoittavia yhtiöitä lukuun ottamatta toimilupamaksun puolittamisella ei ole suoranaista vaikutusta muiden toimijoiden liiketoimintaan. Periaatteellisella tasolla vallitseva kanta näyttää olevan toimilupamaksusta luopumisen puolella. Tätä kantaa perustellaan erityisesti sillä, että kaikkia verkkoja tulisi kohdella samalla tavalla. Joidenkin mielestä on perusteltua sitoa toimilupamaksu analogisen lähetystoiminnan jatkumiseen.

4.4.2 Laki Yleisradio Oy:stä ja muutoksien vaikuttavuus

Yleisradio Oy:n mahdollisuus harjoittaa julkisen palvelun tehtäväänsä kaikissa televerkoissa mahdollistaa lisäansainnan esimerkiksi teleoperaattoreille SMS-viestien välittämisestä. Monet esittivät kuitenkin huolen siitä, että muutos saattaa johtaa tilanteeseen, jossa Yleisradio Oy:n maksullisia palveluita subventoidaan televisiotoiminnasta saatavalla tulolla.

4.4.3 Viestintämarkkinalain soveltamisalan laajennuksen vaikuttavuus

Televisiotoimintaa harjoittavien toimijoiden oli vaikea konkretisoida konvergenssin tuomia etuja sekä arvioida niiden toteutumista. Perinteisten teletoimija- ja päätelaiteyrityksien kommentit lakiuudistuksen vaikuttavuudesta olivat selkeästi positiivisia. Lain konvergenssia edistävät tavoitteet ja tämän mukaisesti toteutetut säädökset koettiin hyvin edistykseellisinä. Esimerkkinä mainittakoon Helsingissä toimiva RTT Oy:n Datacast-testiverkkoympäristö, mikä mahdollistui viestintämarkkinalain ensimmäisen vaiheen voimaan tulon myötä. Datacast-testiverkkoympäristön tavoitteena on vauhdittaa uusien palveluiden, lähetystekniikoiden ja palvelurajapinnassa olevien päätelaitteiden kehittämistä (Liite 2). Suomeen syntyvää ”laboratoriota” pidetään mahdollisuutena.

Nokia Oyj julkisti 28.10.2003 Nizzassa uuden matkapuhelinmallin, jolla voi lisälaitteen avulla katsoa myös televisiota. Kysyttäessä päätelaitevalmistajalta kehitystyön ja viestintämarkkinalain uudistamisen yhteyttä, päätelaitevalmistaja korosti, että lakiuudistus on tukenut tällaisten päätelaitteiden ja palveluiden kehittämistä (Liite 3).

Haastatteluissa ilmeni myös vahvoja kannanottoja siitä, ettei lakimuutoksella ole yhteyttä digitalisoitumiseen tai konvergoitumisen edistymiseen. Digitaalinen televisiotoiminta on käynnistynyt hitaasti, päätelaitepenetraatio on alhainen, uusia palvelutuottajia ei ole ilmaantunut, eikä aitoa kilpailua televerkkoyrityksien kesken ole syntynyt ja vastaavasti kuluttajat eivät koe saavansa lisäarvoa digitaalisen television palvelutarjonnasta. Käytännössä konvergenssi näyttäisi olevan vain internet- ja televisiopalveluiden yhdistymistä.

4.4.4 Verkko- ja ohjelmistolupiin jakamisen vaikuttavuus

Haastatteluista saadun viranomaispalautteen mukaisesti tuotiin esille eri jakeluteknikoiden välisen kilpailun häiriintymismahdollisuus, koska satelliitin, internetin ja kaapelin kautta välitettävään ohjelmaan ei vaadita ohjelmistotoimilupaa.

Käytännössä olemassa olevat televisioyhtiöt näyttävät huolehtivan omista verkkokapasiteettitarpeistaan. Turvatessaan tarvitsemansa osuuden rajallisesta kapasiteetista, saattavat nykyiset toimijat, teoriassa, vaikeuttaa uusien toimijoiden tuloa toimialalle. Haastattelupalautteen mukaisesti tällä hetkellä ei ole näköpiirissä merkkejä uusien merkittävien valtakunnallisten toimijoiden tulosta jakamaan markkinoita ja valtakunnallisia verkko- ja ohjelmistolupia. Vastaavasti lakiuudistuksella ja uusien toimijoiden määrällä ei havaittu olevan keskinäistä yhteyttä.

Verkkokapasiteetin saatavuus

Toimiluparatkaisut eivät ole haastateltujen mielestä olleet kaikilta osin onnistuneita. Erityisesti alueellista digitaalista radioverkkoa koskevaa toimiluparatkaisua kohtaan on esitetty kritiikkiä. Myönnettäessä digitaalisen maanpäällisen radion (DAB) verkkotoimilupia Telemast Nordic Oy on toivonut saavansa alueellisen DAB-toimiluvan siten, että se yrityksenä voisi toimia myös valtakunnallisesti DAB-palveluja harjoittavana yrityksenä. Telemast Nordic Oy:lle on myönnetty paikallinen toimilupa pääkaupunkiseudun alueelle. Digita Oy:lle myönnettiin sekä valtakunnallinen että alueellinen DAB-verkkolupa valtakunnan alueelle. Alueellinen lupa on myös maantieteellisesti valtakunnallinen. Digitaalisen verkkoluvan myöntäminen Telemast Nordic Oy:lle ainoastaan pääkaupunkiseudulle asettaa yhtiön huonompaan kilpailuasemaan ja selkeästi vaikeuttaa yhtiön jatkotoimintamahdollisuuksia siinä vaiheessa, kun Telemast Nordic Oy:n nykyiset asiakkaat - valtakunnalliset kaupalliset radioasemat - siirtyvät nykyisestä analogisesta verkosta digitaaliseen verkkoon. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella vain Digita Oy:llä on DAB-verkkolupia, eli se on tällöin ainoa toimija. Telemast Nordic Oy:n valitus on käsiteltävänä korkeimmassa hallinto-oikeudessa.

Keskusteluissa pohdittiin myös kaapeliverkkoihin liittyviä kilpailuongelmia. Kaapeliverkoissa ei ole syntynyt lainsäätäjän toivomaa kilpailutilannetta, eikä luovutusvelvollisuus ole toiminut vastaavasti kuin puhelinverkoissa.

4.4.5 Lakiuudistuksen muiden osa-alueiden vaikuttavuus

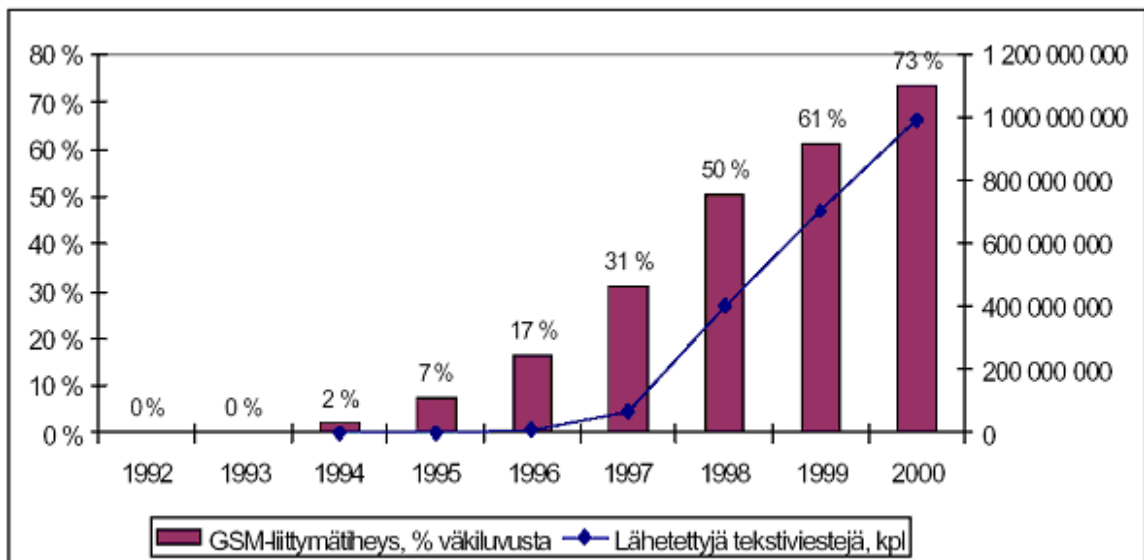
Vaikutukset digitaalisten sovitimien leviämiseen

Lakiuudistuksen vaikuttavuuspohdinta päätelaitevalmistajien, mainostajien ja palvelukehittäjien kanssa kulminoitui digitaalisten vastaanottimien määrään. Laki on edesauttanut uusien palveluiden kehittämistä, mutta digitaalisten sovitimien määrä ja digitaalisten palveluiden kysyntä tulee ratkaisemaan kehitystahdin. Digitaalisille kanaville täytyy saada katsojia. Myös julkisuudessa on keskusteltu paljon digitaalisten sovitimien määrästä ja keinoista, joilla sovitinpenetraatio saataisiin kasvuun.

Selvää on, että digitaalisen television käynnistymisen hitaus on luonut mielikuvan hitaasta laitekasvusta. Tosiasia kuitenkin on, että digitaalisten sovitimien määrä on tänä

vuonna ollut voimakkaassa kasvussa. Kun helmikuussa digitaalisia sovitimia oli kotitalouksista noin 2,5 %:lla, oli sovitimia elokuun lopussa jo 5,9 %:lla³⁶. MHP-standardin mukaisia paluukanavalla varustettuja sovitimia markkinoilla on tarjolla vähän ja esimerkiksi kaapelitelevisoverkkoihin sopivaa MHP-sovitinta ei vielä ole markkinoillamme³⁷

Digisovitinpenetraation vertaaminen esimerkiksi GSM-puhelinten penetraatioon ei ole mutkatonta. GSM-penetraatiota tarkastellaan yleensä prosentteina väkiluvusta vertailulla ja digisovitinpenetraatiota tarkastellaan puolestaan prosentteina kotitalouksista vertailulla. Kun digitaalisten GSM-puhelujen välitys alkoi Suomessa vuonna 1991, saavutettiin 10 % penetraatio vasta 1995 – 1996. Digisovitinpenetraatio saavuttaa 10 % tason viimeistään vuoden 2004 ensimmäisen neljänneksen aikana, mahdollista se on jo tämän vuoden loppuun mennessäkin. Tällaisella vertailulla voidaan todeta digitaalisten sovitimien yleistyvän tekniikan käyttöönoton jälkeisellä alkutaipaleella noin kaksi kertaa nopeammin kuin GSM-liittymät. Alla olevista käyristä on nähtävissä GSM-penetraation kehitys aina vuoteen 2000 asti (eli vajaassa yhdeksässä vuodessa oli saavutettu jo 73 % penetraatio).

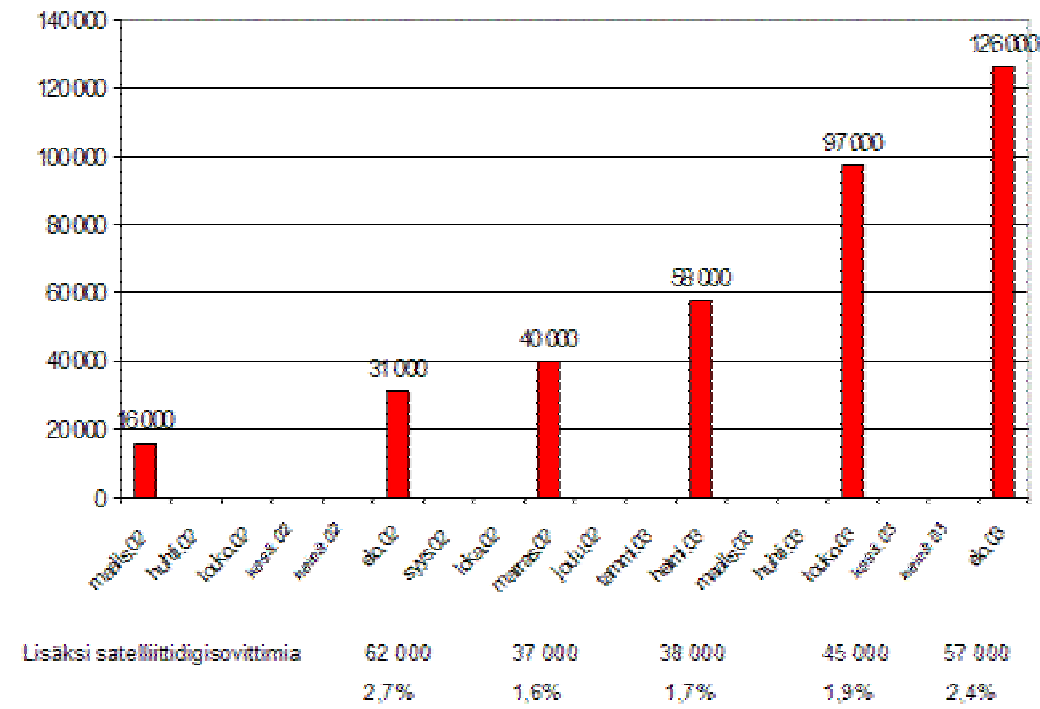

Taulukko 9. GSM-liittymätiheyden kehitys ja vuosittainen tekstiviestiliikenne Suomessa vuosina 1992-2000.³⁸

³⁶ Finnpanel tiedote, 15.10.2003

³⁷ Digisovittimista ainoastaan n. 10 % arvioidaan olevan MHP sovitimia.

³⁸ IDC, 2001

Taulukko 10. Kaapeli- ja maanpäälliseen vastaanottoon tarkoitettujen digitaalisten sovitinien määrä kotitalouksissa.³⁹

Haastateltavat ottivat hyvin varovaisesti kantaa kysymykseen, mikä on riittävä penetraatioaste, jotta mainostajat ja palveluiden tuottajat uskovat digitaalisen television markkinoiden toimivan. Kaupalliset televisioyhtiöt, joille katsojakontaktimäärät ovat tärkein mainosmyynnin tausta, odottanevat ensinnäkin digitaalisen lähetysverkon laajenevan ensi vuonna suunnitellulle noin 94 % tasolle ja lisäksi ne odottavat merkittävää digisovitinpenetraatiota ennen kuin ovat valmiita liputtamaan analogisten lähetysten lopettamisen puolesta. Mainostajapalvelun tarjoajat, jotka ovat olleet kehittämässä palvelujaan jaettavaksi myös digitaalisen television kautta indikoivat noin 200.000 laitteen tasoa, ennen kuin sovellus voi olla kaupallisesti kannattava. On kuitenkin huomattava, että tällöin he tarkoittavat interaktiivisten MHP-sovitinien levikkiä.

Haastattelupalautteen mukaisesti kuluttajan saaminen vakuuttuneeksi digitaalisen television tarpeellisuudesta onnistunee parhaiten sisältötarjonnalla ohjaten. Kanavat ovat tässä ”porkkana”-menetelmässä keskeisessä asemassa ohjaten käyttäjiä digitaalisen television käyttäjiksi. Regulaatiivisena ”keppi”-kannustimena toimii parhaiten selkeä päivämäärä, mihin mennessä analogiset lähetykset lopetetaan.⁴⁰ Valtioneuvoston kirjaamaan analogisten lähetysten päättymispäivän toteutumiseen vuoden 2006 lopussa ei kukaan tunnu aidosti uskovan.

³⁹ Finnpanel, 15.10.2003

⁴⁰ Berliinin alueella tehty ratkaisu digitaaliseen televisioon siirtymiseksi 6 kk:n siirtymäkaudella, minkä jälkeen analogiset lähetykset päätettiin, ei ole erilaisten toimintaympäristöjenkään vuoksi suoraan verrannollinen Suomen tilanteeseen, hyvin perusteltu siirtymäaika sitouttaa toimijat toteuttamaan tiukankin aikataulun. Laitteiden hintataso ei tällä hetkellä ole kovin suuri este, kun halvimpia sovitinmalleja on saatavilla alle 100 € hintaan.

4.5 Haastateltavien ehdotukset digitaalisen televisiotoiminnan edistämiseksi

4.5.1 Toimilupamaksun puolittaminen

Lakikokonaisuuden kehittämissuunnitelmana kaikki haastateltavat lähes poikkeuksetta ehdottivat toimilupamaksun poistamista. Kaupalliset toimijat sekä itsenäiset palvelutuottajat näkivät tätä kautta tulevat kustannussäästöt tärkeänä mahdollisuutena menestyä kilpailussa digitaaliseen palveluympäristöön siirryttäessä. Toimilupamaksusta luopuminen poistaisi myös kilpailua vääristävät seikat.

4.5.2 Toimiluparatkaisut ja kapasiteetin saatavuus

Haastateltavien ehdotukset toimiluparatkaisujen ja kapasiteetin saatavuuden edistämisestä:

- Kaapeliverkoissa tapahtuvaa kilpailua ja palvelutarjontaa tulisi edistää kehittämällä esimerkiksi kaapeliverkkotoimijoiden velvoitteita ja kannusteita liiketoiminnan kehittymismahdollisuudet huomioiden.
- Edesauttaakseen aidon kilpailun syntymistä sääntelyjärjestelmän tulee varmistaa, että verkko- ja ohjelmistoluvan haltijat ovat eri toimijoita.
- Lainsäätäjän ja lainsäädäntöä valvovien viranomaisten tulee rakentaa mekanismi verkkokapasiteetin jakamiseksi pitkällä aikavälillä (strategia) ja edesauttaa uusien toimijoiden pääsyä mukaan palvelutoimintaan.
- Lainsäätäjän tulee huomioida mahdollisten uusien toimijoiden, joiden tehtävänä on toimia osana sisältötuottajien, -paketoijien ja välittäjien palvelukokonaisuutta, rooli palveluarvoketjussa. Uuteen tehtävärooliin kuuluu mm. varmistaa palvelutarjonnan laatu ja saatavuus. Esimerkki tällaisesta uudesta Datacast-palveluoperaattoriroolista on esitelty liitteessä 1, neljäs digitaalinen verkko. Datacast-palveluoperaattori ja sisällön paketoija jakelevat tai pitävät tarjolla viestejä joukkoviestintäverkossa ja ovat siten myös teleyrityksiä, joihin voi kohdistua viestintämarkkinalain mukaisia velvoitteita.

4.5.3 Digitalisoitumisen edistäminen

Haastateltavat ehdottivat digitaalisen televisiotoimintaan siirtymisen edistämisessä otettavaksi huomioon seuraavat ydinkysymykset:

- digitaalisen televisiotoiminnan lisäarvon varmistaminen katsojien näkökulmasta
- digisovitinpenetraation vahvistaminen
- MHP-päätelaitteiden tarjonnan lisääminen
- digitaalisten palveluiden, niiden saatavuuden ja käytettävyyden kehittäminen.

4.5.4 Oteita haastatteluaineistosta

Alla olevaan taulukkoon on koottu oteita haastatteluaineistosta. Haastatteluaineisto on luokiteltu väliotsikkokohtaisesti lakiuudistuksen vaikuttavuuden näkökulmasta positiivisiin ja negatiivisiin kommentteihin. Haasteltavien kehitysideat ovat kirjattuna kunkin väliotsikon alle.

Vaikutukset digitaalisen televisiotoiminnan ja konvergenssin edistymiseen; oteita haastatteluaineistosta	
Digitaalisen televisiotoiminnan ja konvergenssin edistyminen	
+	-
<p>Digitalisoituminen menee ja kehittyy eteenpäin, vaikka eri portaat eivät arvoketjussa ole valmiina digitaaliseen ympäristöön.</p> <p>Suomen lainsäädäntö ei vaan implementoi EU:n direktiivipaketin mukaisia säädöksiä, vaan lainsäädäntö meni vielä pitemmälle. Tämä kokonaisratkaisu vie yhtä askelta pitemmälle markkinoiden avaamisen ja EU-säädöksiin verrattuna ja luo pohjaa digitaalisten ja konvergoituvien palveluiden kehittymiselle.</p> <p>Koko uudistuspaketti toiminut erinomaisen tavalla ja johtanut siihen, että Suomessa voidaan toteuttaa todella edistyksellisiä kokeiluhankkeita. RTT-verkko; testiverkkoympäristö Helsingin alueella mahdollistui nimenomaan ensimmäisen lakipaketin säännösmuutosten myötä.</p> <p>Suomen laki mukailee palvelumarkkinan henkeä, mikä on ratkaisultaan elegantti. Periaateratkaisuna uudistus oli todellinen lainsäädännöllinen innovaatio.</p> <p>Digitalisoitumisen kannalta tämä laki erittäin hyvä, mutta ympäristö ja markkina eivät ole valmiina tällaiseen toimintaympäristöön.</p> <p>Konvergenssilaista on etua varmasti. Luo eräänlaisen laboratorio-olosuhteet maahamme. Suomen linja on hyvä, kun yritetään parantaa edistyksellisten palveluiden kehittämistä.</p>	<p>Uudistus ei lisännyt uusien toimijoiden tuloa, eikä edistänyt digitaalisuuden kehittymistä.</p> <p>Digitalisoitumiseen ei vaikutteita.</p> <p>Digitaaliseen verkkoon ei ole saatu kilpailua</p> <p>Digitalisoituminen ei edennyt toivotulla tavalla, kuluttajat eivät ole tarttuneet palveluihin, koska ei ole koettu palveluiden tuomaa lisäarvoa.</p>
Kehitysideat	
<ul style="list-style-type: none"> • Konvergenssikehitystä täytyisi vauhdittaa myös tekijänoikeuslainsäädäntöä kehittämällä. • Jos televisio- ja radiolähetystoiminnassa on sisältöregulaatioita ja -rajoituksia, ei niitä saa ulottaa palveluliiketoiminnan osaksi, vaan rajoitukset tulee kohdentaa eri verkoissa välitettäviin sisältöihin. • Monimuotoisten palveluiden ja päätelaiteratakisujen kehittymiseksi on erittäin kriittistä lainsäädännön näkökulmasta edistää eri rajapintojen avoimuutta ja yhdistämismahdollisuuksia. 	

Toimilupamaksun puolittamisen vaikutukset digitaalisen televisiotoiminnan edistämiseen	
+	-
<p>Potentiaalisesti voidaan ajatella, että on ollut rahaa digitaalisen hankkeiden rahoittamiseen.</p> <p>Digitalisoitumisen kannalta toimilupamaksun puolittamisella on ollut oleellinen merkitys. On sijoitettu teknisiin järjestelmiin ja uusiin ohjelmiin. Investointipanostukset (lähetysyksikkö monelle kanavalle); on hankittu oma Multiplexi, sekä kustannettu digitaalisen toiminnan vuokrat ja näiden kanavien ohjelmatoiminnasta osoittuvia kuluja. On ollut huomattavaa kehitystoimintaa, joka liittyy erilaisten sovellusten toteuttamiseksi. Digitaalisen televisioon on tavoitteena saada interaktiivisia palveluita televisioon esimerkkinä pankkipalveluita, Visa-maksujärjestelmää, jne. Järjestelmät ovat siinä vaiheessa, että sen kun polkee kaa-sua.</p> <p>Puhtaasti kaupallisista periaatteista tinkien on digitaalisympäristöä kehitetty.</p> <p>Kotimainen draama olisi kärsinyt amerikkalaisen tuotannon voitoksi, jos korjaavia toimintoja ei olisi tullut. Yksityisiltä toimijoilta ei olisi voitu ostaa tuotantoa niin paljon kuin nykyisin.</p>	<p>Ei vaikuttanut mitenkään. Sisältö tuotetaan joka tapauksessa digitaalisesti. Kysymys on päätelaitteiden epävalmiudesta ottaa vastaan digitaalisia lähetyksiä.</p> <p>Säästöt ovat suunnattu tappioiden peittämiseen. Mainosrahoitteisilla toimijoilla olisi ollut huonommat mahdollisuudet kehittää toimintaansa, jos toimilupaa ei olisi poistettu.</p>
Kehitysideat	
<ul style="list-style-type: none"> • Toimilupaa ei pitäisi olla, koska se vääristää kilpailua erityisesti konvergenssin näkökulmasta. • Toimilupamaksun poistaminen edesauttaisi digitaaliseen toimintaympäristöön siirtymistä. • Uusissa olosuhteissa toimilupamaksut ovat mahdottomia. Miten suomalaiset toimijat voisivat kilpailla kansainvälisesti, jos ylläpidetään veroluontoista maksua? 	
Lain vaikutukset palveluiden yhdistämiseen, kapasiteetin saatavuuteen ja verkkotoimilupien myöntämiseen käytännössä	
+	-
<p>Lakimuutos yhdisti hyvin verkkoja. Tämä edistää palvelukehitystä.</p> <p>Tavoitteet verkkojen konvergoitumisen osalta ovat toteutuneet hyvin.</p> <p>Jos aitoa konvergenssia arvioisi, se on tulossa. Pääte-laitteissa mobiili- ja broadcasting-verkot yhdistyvät. Televisio-taskuun idea toteutuu. Laki myötäilee tätä kehitystä.</p> <p>Suomen televisio- ja radiopalveluympäristö on nyt maailman, josko Euroopan liberaalein ympäristö verkkoteknisesti. Muillekin toimijoille aukeaa mahdollisuuksia tulla alalle.</p> <p>Teknisen kehityksen kannalta hyvä, että terminologiaa yhdenmukaistetaan.</p>	<p>DAB- puolella on selkeä epätasapaino. Ketkä saavat olla valtakunnallisia toimijoita (verkkotoimiluvissa) ja ketkä eivät? Verkkoluvat ovat monopolisesti Digita Oy:llä, jolla on yksinoikeus valtakunnallisiin/alueellisiin DAB-verkkolupiin. Viestintävirasto ei ole koordinoi-nut DAB-taajuuksia riittävästi (VHFIII ja L Band) paikallisradioiden käyttöön. Taajuuksia pitäisi koordinoida lisää. Käytännössä kaikki Suomelle koordinoitunut DAB-taajuudet on jaettu.</p> <p>Olemassa olevat yhtiöt turvaavat asemansa, mutta uusilla toimijoilla vaikea saada verkkokapasiteettia käyttöönsä.</p> <p>Kuinka paljon toisille toimijoille pitäisi verkkokapasiteettia osoittaa. Laissa ei mitään ohjeita tähän toimintaan. Puuttuu mekanismi, jolla hal-linnoidaan verkkokapasiteettia pitemmällä tähtäimellä. Tämä ei ole edistänyt teknologia-pakkausmekanismien ja teknologian kehittymistä sekä innovatiivisuus kärsii.</p>

	<p>Digita Oy on jäykkä neuvottelukumppani.</p> <p>Mikä on digitaalisen verkon omistajan mahdollisuus hinnoitella verkot. Onko siellä oikeasti kilpailua ja joustavuutta? Toimijoilla on vaikeaa tulla markkinoille.</p> <p>Lain keskeinen asia oli edistää konvergenssia. tuo samaan lakiin televisio, radio, puhelin ja kaapelitoiminnan. Puhelintoiminnan säännöstarve on erilaista. Keinotekoinen framework laittaa yhden lain sisälle. Ei ole käytännön merkitystä konvergenssin näkökulmasta.</p> <p>Kaapelitelevisiopoolella ei kilpailu toimi. Puhelinyhtiöt ovat useasti monopoli-asemassa.</p> <p>Kaapelitelevisiopoolella ei luovutusvelvollisuus ole toiminut vastaavasti kuin puhelinverkkojen osalta.</p> <p>Yhteenliittämistä koskevat säännökset eivät ole tasapuoliset eri toimijoiden kesken. Toivottavaa kiinteän verkon ja matkapuhelinverkkojen kilpailua ei syntynyt.</p> <p>Maanpäälliset verkot ovat eri asemassa sääntelyn näkökulmasta, kuin kiinteät verkkoyhteydet, mikä ei edistä konvergenssia.</p> <p>Laissa se virheitä, koska joku toimijoista joutuu kantamaan tappiot kokonaisuuden toimivuuden turvaamiseksi. Toisaalta teknisen kapasiteetin myyminen voi tuottaa liiketoimintavoittoa.</p> <p>Pettymystä on tuottanut se, ettei ole muodostunut ulkopuolisia internetpalveluiden tarjoajia eri verkkojen kautta, vaikka laki tämän mahdollistaisi.</p>
--	---

Kehitysideat

- Täytyisi tutkia, miksi kaapeliverkoista ei ole tullut varteenotettava kilpalilja. Eivätkö paikalliset puhelinyhtiöt halua edistää kilpailua?
- Täytyisi kehittää kaapeliverkkotoimijoiden velvoitteita ja kannusteita kilpailun edistämiseksi.
- ISP-kilpailu täytyisi kaapeliverkoissa avata. Kaapeliverkossa voi olla useita ISP:ä, teknisesti tämä on mahdollista. Kysymys on, löytyykö sieltä liiketoimintaa. Kaapeliverkon yhteenliittäminen on oltava kustannusvastaavuuden mukaista toimintaa.
- Lainsäätäjän olisi hyvä asettaa säännöt kaapelitelevisiotoimijoiden tehtävien ja palvelulähetystoiminnan osalta.
- Verkko- ja ohjelmistotoimiluvanhaltijoiden täytyy olla eri toimijoita.
- Ei riitä, että yksi yhtiö voi toimia samalla aikaa palvelutuottajina ja verkkotoimijoina eriyttämällä vaan toimintaansa. Täytyisi olla selkeästi erilliset yritykset.
- Teletoinnin kaltainen kilpailuttaminen ei päde televisiotoininnan puolella, koska verkkokapasiteetti on rajallinen ja palvelun tarjonnassa ei kilpailua. Tämä aiheuttaa sen, että konvergenssikehityksen edistämiseksi tulisi varmistaa muidenkin kuin suurien toimijoiden mukaan pääsy tv-lähetysverkkoihin.
- Verkkokapasiteetin pitkäaikaiseen hallintaan tulisi laatia selkeä ohjeistus.

Lain vaikutukset digitaalisen sisällön sääntelyjärjestelmään	
+	-
	<p>Ohjelmistolupien hallinta ja sääntely on äärimmäisen hankalaa. Määrittely on haasteellista (sananvapaussäädäntö). Pitkällä aikavälillä olisi hyvä, että ohjelmistolupia ei olisi. Viestien sisältöä koskien voi valtiovalta tehdä oman sääntelynsä tarvittaessa.</p> <p>Tarvitaanko toimilupamaksua digitaalisessa ympäristössä?</p>
Vaikutukset Televisio- ja radiotoiminnan talouteen	
Yleisradio Oy	
+	-
	<p>Yleisradio on vakauttamassa taloutensa vuoteen 2008 mennessä. Toimilupamaksun puolittaminen (ja odotettavissa oleva poistaminen) on yksi osatekijä. Televisiomaksukorotukset ovat osaltaan kompensoineet pienenevää toimilupamaksutuloa. Toisaalta Yleisradion toiminnan ylläpitämiseksi yhtiö käyttää Digita Oy:n myynnistä saamiaan varoja.</p> <p>Yhtiön asema on turvattu, mutta toiminnan rationalisointi ja digitaalisessa toimintaympäristössä muuttuva rahoituspohja tulee ratkaistavaksi tämän vuosikymmenen aikana.</p>
Vaikutukset Televisio- ja radiotoiminnan talouteen	
MTV 3 ja Ruutunelonen	
+	-
<p>Toimilupamaksun poistaminen on positiivisena toimenpiteenä kaupallisten yhtiöiden talouden kannalta. Kaupallisten yhtiöiden positio toimilupamaksun osalta tiivistyy toteamukseen ”toimilupamaksun puolittaminen oli oikeansuuntainen, mutta ei riittävä”. Molemmat toimijat ajavat toimilupamaksun poistamista mahdollisimman nopeasti.</p> <p>Useat muut haastatellut toimijat olivat valmiita sitomaan toimilupamaksun poistamisen hetkeen, jolloin analoginen televisiolähetys lakkautetaan. Kaupalliset toimijat eivät näe syytä kytkeä toimilupamaksun poistoa analogisen lähetystoiminnan jatkamiseen.</p>	

Taulukko 11. Oteita teemahaastattelusta, digitaalisen televisiotoiminnan ja konvergenssin edistyminen.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Lakiuudistus yleisesti

- Laki on edistysellinen.
 - Muut kuin perinteiset televisiotoimijat pitävät merkittävänä sitä, että lainsäätäjä on huomionnut konvergenssin tuomat tulevaisuuden mahdollisuudet.
- Haastatelluilla oli vain vähän kritiikkiä lainsäädäntöön liittyen. Suurimmat kritiikin kohteet johtuvat markkinatilanteesta, näin erityisesti digitaalisen television osalta.
- Markkinoilla kaivataan selkeää viestiä analogisten lähetysten päättämispäivästä.

5.2 Toimilupamaksun puolittaminen

- Yhteen jakeluteknologiaan kohdistuva veroluontoinen toimilupamaksu ei ole linjassa VML:n teknologianeutraliteetti –periaatteen kanssa.
- Toimilupamaksu on osa Yleisradio Oy:n rahoitusta, joka tulisi pyrkiä ratkaisemaan muilla tavoin.

5.3 Yleisradio Oy:n toimintaedellytykset

Laki Yleisradio Oy:n muutokset (7 ja 12§)

- Tarkastelujakson lyhyiden vuoksi ei ole selvää, miten 7 ja 7 a § voivat muuttaa Yleisradion ansaintamahdollisuuksia tulevaisuudessa. Toistaiseksi 7 a §:ssä tarkoitettulla ansainnalla ei ole kuin marginaalinen merkitys Yleisradio Oy:n taloudessa.
- Vaikkei julkisen palvelun käsitettä pyrittäisi määrittämään yksityiskohtaisesti, on koko televisiotoiminnalle eduksi saada jonkinlainen täsmennys tämänhetkiseen määritelmään.
- Muuttunut 12 § (mainostamiskielto) koettiin hyvänä ja markkinoita selkiyttäneenä muutoksena. Mainostajat ovat pääsääntöisesti myös tukeneet Yleisradio Oy:n roolin selkiyttämistä tältä osin.

Toimilupamaksun puolittaminen

- Yleisradio Oy:n
 - liikevaihto vuonna 2002 noin 375M €(n.381 M€ vuonna 2001)
 - liiketappio vuonna 2002 noin 62 M €(noin 109 M€ vuonna 2001).

- Yleisradion toimilupamaksutulo pienenee toimilupamaksun puolittamisen vuoksi noin 25 M€vuositasolla. Toimilupamaksut ovat noin 10 % Yleisradion Oy:n liikevaihdosta.
- Vuoden 2004 alusta tapahtuva televisiomaksun korotus (noin 13 %) lisää Yleisradio Oy:n liikevaihtoa yli 40 M€vuositasolla.

Lain kehittäminen Yleisradio Oy: näkökulmasta

- Yleisradio Oy:n talouden tasapainottamista ja strategisia linjauksia ohjaa suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen tämän vuosikymmenen aikana.
- Yleisradio Oy:ssä tulisi panostaa proaktiiviseen strategiatyöhön, minkä mukaisesti tulee selvittää:
 - Mikä on julkisen palvelun yleisradiotoiminnan ydintehtävä, rooli ja miten toiminta tulee organisoida?
 - Onko Yleisradio Oy:ssä oleva osaaminen ja tekniikka hyödynnettävissä vapailla markkinoilla?
 - Miten analogisten lähetysten päättyminen vaikuttaa Yleisradio Oy:n rahoitukseen?
 - Mitä uusia korvaavia rahoitusmahdollisuuksia konvergoituvat viestintämarkkinat luovat?
 - Esim. Yleisradio Oy:n sisältövarallisuuden hyödyntäminen (aktiivinen sisällönhallinta).
 - Mitä vaatimuksia muutokset asettavat lainsäädännölle?

5.4 Kaupalliset toimijat

Toimilupamaksun puolittaminen

- Lainsäätäjän tavoitteena ollut kaupallisten yhtiöiden talouden parantuminen toimilupamaksun puolittamisen myötä on toteutunut.
- Molemmat kaupalliset kanavat ovat taloudellisesti hyötyneet toimilupamaksun puolittamisesta.
 - MTV3 –kanavan kustannussäästö vuonna 2002 oli 6,9 M €
 - MTV3 jäänee tappiolle vuonna 2003
 - Nelosen kustannussäästö vuonna 2002 oli noin 2,5 – 3,0 M €
 - Nelonen saavuttanee ensimmäisen positiivisen tuloksensa 2003

- Lainsäätäjän tavoite säästöjen ohjautumisesta digitaaliseen televisiotoimintaan on toteutunut seuraavasti:
 - MTV Oy / MTV3 on investoinut vuonna 2002 digitaaliseen televisiotoimintaan 17 M€
 - Swelcom Oy / Nelonen on investoinut digitaaliseen televisiotoimintaan 10 M€
- Suomen kaupallista televisiomarkkinaa vaivaa pienuuden lisäksi vähäinen määrä kilpailijoita. Toimilupamaksun poistamisella ja Yleisradio Oy:n strategian täsmennyksellä todennäköisesti alennettaisiin kynnystä kilpailulle ja uusille toimijoille.
- Toimilupamaksun puolittamisesta tulleet säästöt eivät ole kanavoituneet alentu-neiksi hinnoiksi mainosmarkkinoilla.
- Teknologianeutraliteetin mukaisesti toimilupamaksusta tulisi luopua.

5.5 Itsenäiset tuotantoyhtiöt

- Itsenäisten tuotantoyhtiöiden tilanne ei ole helppo, koska kaikki televisioyhtiöt ovat olleet tuloksellisesti huonossa kunnossa useita vuosia.
- Lainmuutokset eivät ole parantaneet itsenäisten tuotantoyhtiöiden tilannetta.
- Itsenäisten tuotantoyhtiöiden asema paranee analogisten lähetysten päättymisen yhteydessä, koska televisioyhtiöiden ei tarvitse kustantaa kahden rinnakkaisen verkon ylläpitoa, jolloin niiden mahdollisuudet investoida sisältöihin paranee.
- Toimilupamaksun päättyminen parantaa itsenäisten tuotantoyhtiöiden asemaa, koska televisioyhtiöiden toimilupamaksusäästöt vapauttavat resursseja sisältöinvestointeihin.

5.6 Digitaalisen televisiotoiminnan ja konvergenssin edistyminen

Palvelunäkökulma

- Investoinnit digitalisointiin ja palvelukehitystoimenpiteet eivät ole vielä konkreti-soituneet kuluttajien näkökulmasta.
- Uusien toimijoiden määrällä ja lain uudistuksella ei havaittu olevan yhteyttä.
- Lakiuudistuksen vaikutukset ovat nähtävissä digitaalisten vastaanottimien ja palveluiden yleistymisen myötä lähitulevaisuudessa.
- Tärkeää on tehdä selkeä päätös digitaaliseen televisiotoimintaan siirtymispäivämäärästä mahdollisimman nopealla aikataululla.

Jakeluverkkonäkökuuma

- Televisio- ja radiotoiminnan harjoittajat ovat saaneet käyttöönsä tarvitsemansa verkkokapasiteetin.
- Eri palveluiden sekä verkko- ja päätelaiteratkaisujen kehittymiseksi rajapintojen avoimuus on turvattava.
- Lainsäätäjän tulee huomioida mahdollisten uusien toimijoiden rooli tuotantoarvo-
ketjussa. (Esimerkiksi Datacast-palveluoperaattorit).
- Telemarkkinalain soveltamisalan laajentamisella kattamaan televisio- ja radiotoi-
minnan harjoittajat ei ole ollut merkittävää vaikutusta markkinoiden toimivuuteen
toistaiseksi. Tämä johtuu merkittävässä määrin tehdyistä toimiluparatkaisuista.
Selvityksen mukaisesti voidaan kuitenkin todeta, että digitaalista televisioverkkoa
koskeva toimiluparatkaisu oli parempi kuin televisiotoiminnan harjoittajien väli-
nen yhteistyö kanavanipun hallinnassa. Edellä mainitusta poiketen digitaalisiin
alueellisiin radioverkkoihin olisi kuitenkin mahdollista saada aitoa kilpailua.
- Lain uudistamisen yhteydessä tehdyt kaapelitelevisioverkkoja koskevat ratkaisut
eivät ole johtaneet kaapelitelevisioverkkojen avaamiseen kilpaileville Internet-
palveluntarjoajille.

6 LÄHTEET

Alma Media Oyj, vuosikertomukset 2001 - 2002, osavuotiskatsaukset 1- 3 / 2003

Hallituksen esitys HE 241/2001 vp

Hallituksen strategia-asiakirja 2003

LTT-Tutkimus Oy, Jukka Laitinen-Matti Pulkkinen, Televisioyhtiöiltä perittävän toimilupamaksun kilpailuvaikutukset, Helsinki 2000

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Neljäs digitaalinen lähetysverkko, (25/2003)

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Kaapelitelevisioverkon hyödyntäminen teletoinnassa, (23/2002)

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Digitaalisen television ansaintalogiikat, (25/2002)

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Selvitys julkisen palvelun yleisradiotoiminnan rahoituksesta, (2/2001)

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Suomalainen TV-tarjonta 2001 ja 2002

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Televisiotoiminta Suomessa 2010, (30/2003)

Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, Televisiotoiminnan toimintaedellytyksien parantaminen, (29/2001)

SanomaWSOY Oyj, vuosikertomukset 2001-2002, osavuotiskatsaukset 1-3 / 2003

Sisältötuotannon kilpailukyvyyn kehittäminen, strateginen selvitys I, F&L, 1997

Sisältötuotannon kilpailukyvyyn kehittäminen, strateginen selvitys II, F&L 1998

Sisältötuotantoyrityksen arvon määrittäminen ja markkinat, F&L, 2001

Telemast Nordic Oy, valtioneuvoston päätös toimilupahakemukseen 14.11.2002

Yleisradio Oy:n tilinpäätökset 2001- 2002

Yleisradio Oy, Vuosikertomus 1999

Viestintävirasto; tilastotiedot

(www.rtt.tv)

7 *HAASTATTELUT*

Mikko Räisänen, Creavideo Oy

Eppie Eloranta, Diges r.y.

Pauli Heikkiä, Digita Oy

Olli Haikka, Filmitoiminta Oy

Teemu Summanen, Finnetliitto

Hannu Nieminen, Helsingin yliopisto

Jyrki Ojala, Suomen Kaapelitelevisioliitto
r.y.

Petra Tarjanne, Kauppa- ja teollisuusministeriö

Maarika Joutsimo, Kilpailuvirasto

Mikko Pirttilä, Kilpailuvirasto

Ismo Kosonen, Liikenne- ja viestintäministeriö

Elina Normo, Liikenne- ja viestintäministeriö

Laura Vilkkonen, Liikenne- ja viestintäministeriö

Ritva Pitkääkoski-Hanski, Mainostajien liitto

Helena Pekkarinen, Mix Media Oy

Jorma Miettinen, MTV Oy

Pertti Peltola, MTV Oy

Erkki Ormala, Nokia Oyj

Seppo Kalli, Ortikon Interactive Oy

Juha Hokkanen, Osuuspankkikeskus - OPK
osuuskunta

Aija Virtanen, Osuuspankkikeskus - OPK
osuuskunta

Markku Flink, POEM

Pekka Jaakola, Swelcom Oy

Juha-Pekka Louhelainen, Oy Ruutunelonen
Ab

Marja Leena Tuomola, Oy Swelcom Oy

Marit Hohtokari, Satu r.y.

Rose-Marie Skogster, Telemast Nordic Oy

Timo Turunen, Telemast Nordic Oy

Tapio Haapanen, TeliaSonera Oyj

Pekka Pesari, TeliaSonera Oyj

Osku Laukkanen, Turun yliopisto

Martin Andersson, Viestintävirasto

Rauni Hagman, Viestintävirasto

Jorma Koivunmaa, Viestintävirasto

Olli-Pekka Heinonen, Yleisradio Oy

Marja-Riitta Kaivonen, Yleisradio Oy

Markku Laukkanen, Yleisradio Oy

Martti Soramäki, Yleisradio Oy

Jussi Tunturi, Yleisradio Oy

8 LIITE 1

8.1 Neljäs digitaalinen lähetysverkko

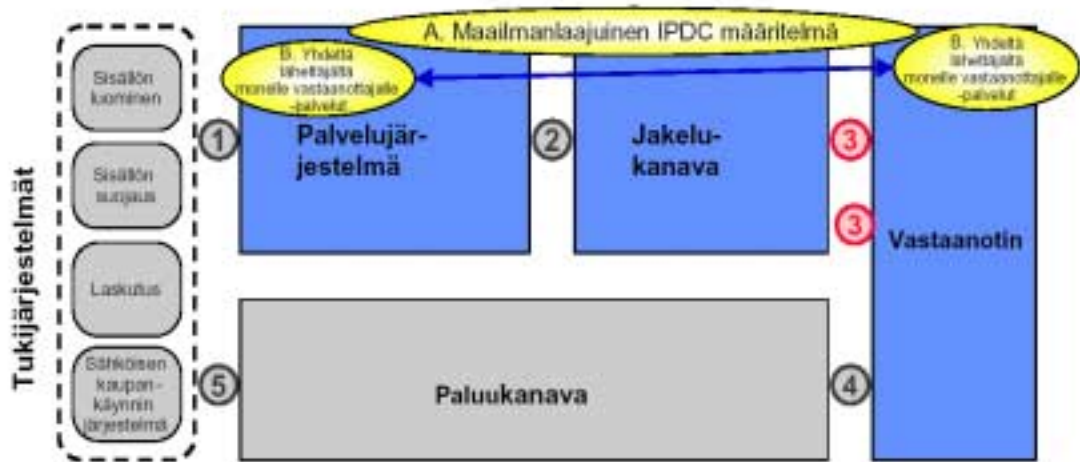
Suomessa digitaalisen televisiotoiminnan käytössä on kolme lähetysverkkoa (kanavanippua), joissa voidaan lähettää televisio-ohjelmistoja ja niihin liittyviä palveluita sekä näiden lisäksi datacastpalveluita, joissa IP-muotoista tietoa jaetaan päätelaitteisiin käyttäen samaa radioteknologiaa kuin digi-TV:n jakelussa. Käytettävissä olevat radiotaajuudet mahdollistavat nykyisellään yhden valtakunnallisendigitaalisen jakeluverkon rakentamisen tilanteessa, jolloin kaikki analogiset verkot ovat käytössä. Liikenne- ja viestintäviraston asettama työryhmä julkaisi 31.maaliskuuta 2003 analyysin neljänestä digitaalisesta lähetysverkosta ja matkaviestimillä vastaanotettavien joukkoviestintäpalveluiden markkinoiden luomisesta Suomeen.

Neljäs digitaalinen lähetysverkko suunnitellaan varattavaksi mobiilien datacasting – palveluiden tarjontaan. IPDC –palvelut (Internet Protocol Datacast) perustuvat teknologiaan, joka yhdistää digitaaliset lähetysverkot, internetin ja mobiilin vastaanoton. Tämän teknologian avulla käyttäjä voi vastaanottaa erilaisia digitaalisissa lähetysverkoissa välitettäviä sisältöjä ja palveluita.

Palveluiden vastaanotto tapahtuisi mukana kuljetettavalla matkapuhelimen tyyppisellä päätelaitteella. Teknologia perustuu DVB- ja IP-teknologian yhdistämiseen. DVB (Digital Video Broadcasting) on muun muassa Euroopan unionin alueella käytettävä digitaalisten televisiolähetysten lähetysstandardi. IP-protokollaa taas käytetään tiedon välittämiseen Internet-verkossa. Internet-pohjaiset datapalvelut hyödyntävät digitaalista lähetysteknologiaa. Digitaalinen lähetysverkko mahdollistaa myös muun tyyppisen palvelujen kuin varsinaisen tv- ja radio-ohjelmien massajakelun. IP-datapalveluja voidaan yhdessä kanavanipussa lähettää jopa 11 Mbit/s nopeudella mobiilivastaanottimeen. Verkossa välitettäviä suurkapasiteettisia sisältöjä voivat olla esimerkiksi Internet-muotoiset video- tai ääniohjelmat sekä päätelaitteelle ladattavat tiedostomuotoiset sisällöt, kuten pelit, sekä video- ja äänitiedostot.

Työryhmän visiona on henkilökohtainen, langaton päätelaite, joka toimii myös matkapuhelimenä, tukeutuen niiltä osin olemassa oleviin matkapuhelinverkkoihin. Päätelaittevalmistajien piirissä selvitetään kehitystyötä tämänkaltaisten laitteiden aikaansaamiseksi, mikäli edellytykset toiminnan infrastruktuurin luomiseksi syntyvät. Suunnitelmia laitteiden tuomiseksi markkinoille ei ole vielä julkaistu. Päätelaitteena voi myös toimia kiinteästi sijoitettava, esimerkiksi PC:n lisälaitteina toimiva datacast-vastaanotin. PC:n ja datavastaanottimen yhdistelmiä on ollut käytössä noin vuoden ajan RTT Oy:n ylläpitämässä teknisessä IP datacast-koeverkossa. Tämän tyyppisiä laitteita on markkinoilla saatavilla muutamalta laitevalmistajalta, esim. saksalaiselta Technotrendiltä ja yhdysvaltalaiselta B2C2:lta.

Datacastiin liittyvä aktiivinen standardointityö on aloitettu vuoden 2001 lopulla. Standardointityön tavoitteena on taata globaali yhteensopivuus eri valmistajien, järjestelmien, verkkojen ja päätelaitteiden välillä. Lisäksi halutaan taata, että samalla päätelaitteella voidaan vastaanottaa ja käyttää eri palvelutarjoajien datacast-palveluja.

Kuva 4. IPDC-järjestelmän tekninen rakenne.

Teknisen rakenteen mukaisesti datacast-järjestelmä koostuu palvelujärjestelmästä, jonka avulla sisältökootaan jakelua varten. Palvelujärjestelmän avulla koostetaan myös sähköisessä palveluoppaassa (ESG) oleva tieto. Jakelukanava käsittää itse (DVB) jakeluverkon ja tietoliikenneyhteyden palvelujärjestelmän ja verkon lähettimien välillä. Kolmas standardointiin liittyvä komponentti on datacast-palveluiden vastaanottoon tarvittava päätelaite. Paluukanavan osalta voidaan pitäytyä nykyisissä mobiilistandardeissa (esimerkiksi GSM) eikä lisätyötä tarvita.

Neljännän lähetyksen kautta voidaan tarjota erityyppisiä digitaalisia sisältöjä. Tässä verkossa sisällöt ovat lähtökohtaisesti maksullista eli niiden vastaanotto edellyttää erillisen palvelusopimuksen. Todennäköisesti neljättä digitaalista lähetyksenverkkoa käytettäisiin esimerkiksi videon omaisiin palveluihin, joita voitaisiin lähettää muun muassa aikataulutetusti sekä erilaisten tiedostomuotoisten palveluiden välittämiseen käyttäjille. Esimerkkejä kehitettävistä palveluista; uutis-, viihde-, ostos- ja äänikanavat sekä sähköiset levikkituotteet (esim. sähköinen versio lehdestä).

Sisältöluokkia	Esimerkkisisältöjä
1. Perinteinen, kaupallinen tv-sisältö	huvi (viihde, musiikki, elokuvat), hyöty (uutiset yms.)
2. Tilattavat sisällöt	huvi (pelit, kuvatiedostot ym), hyöty (uutiset, aikataulut yms.)
3. Tietoyhteiskuntapalvelut	lomakkeet, asiointi, kansalaisinfo, liikumisen infrastruktuuri yms.
4. Markkinointiviestintäsisällöt	mainonta, yritysten julkaisut
5. Kauppapaikka	verkkokauppa, vertailuinfo
6. Yhteisöviestintä	keskustelupalstat, yhteisölliset palvelut yms.

Taulukko 12. IPDC-verkon mahdollistavia sisältöpalveluita.

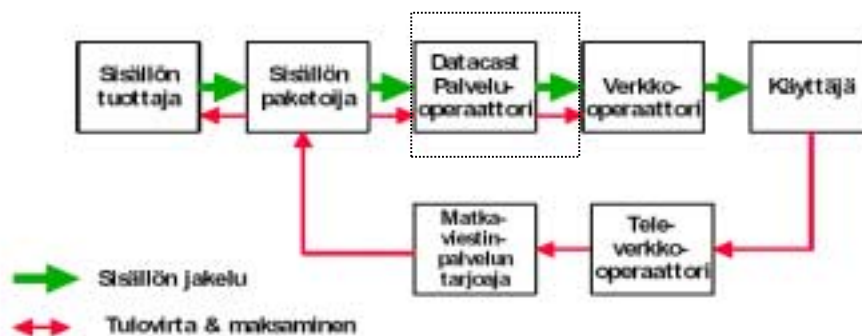
IP-datacast poikkeaa digitaalisesta televisiosta siten, että sisällön käyttö voi tapahtua joko osittain pull-muodossa (kuluttajan erikseen tilaamana) tai push-muodossa (tuottajan tarjoamana). Rajallisen kaistan broadcast-kanavissa sisältö on perinteisesti tarjottu push-muodossa, eli tiettyyn tuottajan määrittelemään aikaan tarjolle.

PUSH-menetelmä	PULL-menetelmä
Tuottaja määrää jakelun ajankodan	Kuluttaja määrää jakelun ajankohdan
Käyttö sidottu pääsääntöisesti jakeluhetkeen	Käyttöajankohta vaihtelee
Tuottaja pyrkii vaikuttamaan ihmisten ajankäyttöön, sisällönkulutus sosiaalisena tapahtumana	Sisällön kulutus yksilöllinen tapahtuma
Rajallinen määrä yhtäaikaisia vaihtoehtoja	Kuluttajalla rajaton määrä vaihtoehtoja
Sisällön tarjoaminen lineaarisessa järjestyksessä toistuviksi ohjelmakaavioiksi keskeisessä asemassa asiakkaisiin vaikuttaessa	Tuottajan keskeinen vaikutuskeino asiakkaan pitämiseksi on sisältöjen hierarkkinen järjestäminen syveneviksi segmenteiksi

Taulukko 13. Taulukko Push- ja Pull –menetelmien eroista.

Datacast-palvelutoiminnassa tarvittavat toiminnot ja roolit

Datacast- palvelutoimintoihin liittyvät roolit voidaan jakaa sisällön tuottaja, sisällön paketoija, datacast-palveluoperaattori ja verkko-operaattoritoimijoihin. Kuluttajan suunnasta kohdentuvat paluutoiminnot luovat roolin televerkko-operaattoreille ja matkaviestin palveluiden tarjoajille.

Kuva 5. Datacast-palvelun toimijat.

Sisällön tuottaja voi toimia erillisenä sisältöä tuottavana yrityksenä sekä voi ottaa hoitaakseen myös sisällön paketoijan roolin.

Sisällön paketoijan intressinä on hankkia erilaisia sisältöjä ja ostaa niiden kaupalliset jakeluoikeudet. Lisäksi paketoijan rooliin kuuluu toteuttaa tarvittavat jälleenmyyntisopimukset kuluttajakauppaa ja laskutusta hoitavien teleyritysten kanssa.

Palvelutoiminnan myötä syntyy uusi **datacast-palveluoperaattorin** rooli, jonka tehtävänä olisi ostaa esimerkiksi pitkäaikaisella sopimuksella datacast-verkon verkkooperaattorilta tarvitsemansa ”raakakapasiteetin”. Hankkimansa raakakapasiteetin datacast palveluoperaattori myy edelleen sisällön paketoijalle erilaisin sopimuksin kulloisenkin jakelutarpeen mukaan. Sisällön paketoija voi ostaa esimerkiksi jakelun viiden minuutin mittaiselle videolle kahden viikon ajanjaksolle, kello 12 ja 22 väliselle ajalle, kaksi kertaa tunnissa ja vielä tietyille maantieteellisellä peitolla. Toisaalta sopimus voi koskea jossain tapauksessa myös jatkuvan kapasiteetinostoa kahdeksi vuodeksi koko verkon peittoalueelle. Käytännössä IPDC-verkon palveluoperaattorin rooli mediayhtiön näkökulmasta onkin lähinnä vastata ESG:n valikon ja sen palvelutietojen ylläpitämisestä ja niiden muodostamisesta edelleen välitettäväksi verkko-operaattorin tarjoamassa jakeluverkossa. Datacast-palveluoperaattori vastaa sisällön jakamisesta paketoijan kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti, jakelupalvelun laadusta, sähköisen palveluoppaan koostamisesta ja ylläpidosta sekä lähetyksen suojaamisesta luvattomalta käytöltä. Mahdollista on myös, että jokin sisällöntuottaja paketoi sisältönsä ja toimii (pääasiassa) itselleen datacast-palveluoperaattorina, jolloin kyseinen yritys ostaa kapasiteettia suoraan verkko-operaattorilta.

Datacast-verkko-operaattori vastaa joukkoviestinverkon rakentamisesta, operoinnista ja ylläpidosta toimiluvan ehtojen mukaisesti. Jos palveluoperaattoreita on vain yksi, on verkko-operaattorin ja palveluoperaattorin rooli luonteva yhdistelmä. Tilanne muistuttaa läheisesti yhdistettyä verkko-operaattorin ja kanavanipun haltijan roolia, joka välittää muiden sisältöä yhteisen ohjelmaoppaan alla.

Matkaviestinverkon palveluoperaattori (jatkossa matkaviestinoperaattori) tarjoaa sisällön ostamiseen liittyvät sähköisen kaupan palvelut ja voi hoitaa asiakaspalvelun datacast-palveluiden osalta. Datacast-palveluun liittyvien sisältötuotteiden osto- ja laskutusratkaisu voisi perustua alkuvaiheessa lyhytsanomille. Näin ollen maksullisen datacast-palvelun käyttö edellyttää käyttäjältä palvelusopimusta matkaviestinoperaattorin kanssa. Ostetut palvelut voidaan laskuttaa luontevasti matkapuhelinlaskun yhteydessä.

Matkaviestinverkon verkko-operaattorilla ei datacast-palvelun tarjoamisen kannalta ole erityistä roolia.

Työryhmän lausunto

Liikenne- ja viestintäministeriön asettaman työryhmän (Neljäs digitaalinen lähetysverkko 25/2003) ehdotuksen mukaisesti tarkoituksenmukaisinta nykytilanteessa olisi käynnistää kaupallisen toiminnan edellytysten selvittämiseen tähtäävät esikaupalliset datacast-koelähetykset. Tämä verkko kattaisi aluksi vain osan pääkaupunkiseudusta. Siinä

voitaisiin testata ja selvittää kuluttajien aitoa kiinnostusta datacast-palveluihinsekä tarvittaessa laajentaa tarvittavia palveluita. Työryhmä esittää päätelmissään seuraavaa:⁴¹

- Ilman tarkempaa tutkimustietoa on vaikea arvioida käyttäjien halukkuutta käyttää neljännessä lähetysverkossa välitettäviä palveluita.
- Taajuussuunnittelun lähtökohtana ollutta vain suurteholähtetimiin perustuvaa verkkomallia ei voi pitää riittävänä neljännelle lähetysverkolle. Verkko- ja taajuussuunnittelussa on käytettävä uudenlaista hybridiverkkoa, joka edellyttää uutta tarkennettua taajuussuunnittelua neljännen lähetysverkon osalta.
- Tarvittavien palveluiden ja tarvittavan verkkomallin tarkemmaksi arvioimiseksi olisi toimijoille annettava mahdollisuus käynnistää esikaupallinen datacast-toiminta pääkaupunkiseudun alueelle rakennettavassa koeverkossa.
- Viestintävirasto osoittaisi koeverkon käyttöön tarvittavat taajuudet.
- Koeverkon rakentaisivat mukana olevat matkaviestinoperaattorit ja Digita Oy keskenään sopimallaan tavalla.
- Koeverkossa tarjottavia sisältöpalveluja toimittaisivat koeverkon toimintaan mukaan lähtevät palveluntuottajat keskenään sopimallaan tavalla.
- Mikäli koeverkossa tarjottavaa sisältöä ei säänneltäisi, toimiluvanvaraisuus olisi selvitettävä ennen varsinaisen kaupallisen toiminnan aloittamista.
- Rajapintojen tulisi olla mahdollisimman avoimia.
- Viestintävirasto toimisi aktiivisesti kansainvälisessä yhteistyössä televisio- ja radiotoimintaan osoitettujen taajuuksien käyttämiseksi IPDC-toimintaan.
- Viestintävirasto käynnistäisi työryhmän laatimaan tarvittavat taajuussuunnitelmat osoittaa taajuuksia neljännen digitaalisen lähetysverkon toteuttamiseksi.
- Liikenne- ja viestintäministeriö pyrkii edistämään tietoisuutta IPDC-toiminnasta kansainvälisessä yhteistyössään.

Työryhmän huomiot ja ehdotukset lainsäädännön osalta:

- Matkaviestinnän ja digitaalisen televisiotoiminnan liiketoimintamallit ovat perinteisesti poikenneet toisistaan. Nyt uudessa viestintämarkkinalaissa verkkoja tarkastellaan teknologianeutraalisti, mikä vaikuttanee myös palvelujen tarjonnan liiketoimintamalleihin.
- Televerkkopalvelun tarjoaminen maanpäällisessä joukkoviestintäverkossa edellyttää toimilupaa.
- Verkkoyritys on teleyritys, johon voi kohdistua viestintämarkkinalain tarkoittamia velvoitteita.
- Verkkoliiketoimintaan voi kohdistua myös kilpailuoikeudellisia rajoituksia.
- Datacast-palveluoperaattori ja sisällön paketoija jakelevat tai pitävät tarjolla viestejä joukkoviestintäverkossa ja ovat siten myös teleyrityksiä, joihin voi kohdistua viestintämarkkinalain mukaisia velvoitteita.
- Neljännessä lähetysverkossa välitettävää sisältöä ei tulisi säännellä esimerkiksi ohjelmistoluvin.
- Ohjelmiston määritelmä ja ohjelmistojen toimiluvanvaraisuus on selvitettävä viipymättä, jotta lainsäädännölliset ja hallinnolliset esteet eivät tarpeettomasti vaikeuta liikelle lähtöä.

⁴¹ Neljäs digitaalinen lähetysverkko. Matkaviestimillä vastaanotettavien joukkoviestintäpalveluiden markkinoiden luominen Suomeen, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja, 25/2003

- Internet-palvelun tarjoaja on teleyritys ja siihen kohdistuu velvollisuuksia verkkopuolella.
- Teleyrityksiä ovat kuitenkin viestintämarkkinalain tarkoituksen mukaan vain ne Internetpalvelun tarjoajat, jotka tarjoavat asiakkaalle pääsyn verkkoon.
- Lainsäädännöllä on voitava estää laskutusmonopolin syntyminen.
- Tilanne, jossa jollakin palveluntarjoajalla olisi monopoliasema, jonka turvin se palvelisi vain omia liittymäasiakkaitaan, tulisi voida estää.

Työryhmän ehdotukset lainsäädännön osalta:

- Ohjelmiston määritelmä ja ohjelmistojen toimiluvanvaraisuus on selvitettävä.
- Verkkotoimilupaa ja sen ehtojen muutostarpeita tulee tarkastella uudelleen siinä vaiheessa, kun toiminnasta on koeverkon pohjalta saatu konkreettisia kokemuksia.
- Lainsäädännön mahdolliset muutostarpeet tulisi tarkastella uudelleen ja yksityiskohtaisemmin mahdollisten esiin nousseiden kohtien osalta.
- Työryhmä pitää tärkeänä, että toiminnassa ovat avoimet rajapinnat eikä lainsäädännöllä liian tiukasti ohjata toimintaa.
- Koeverkossa tarjottavaa sisältöä ei säänneltäisi viestintälainsäädännöllä.

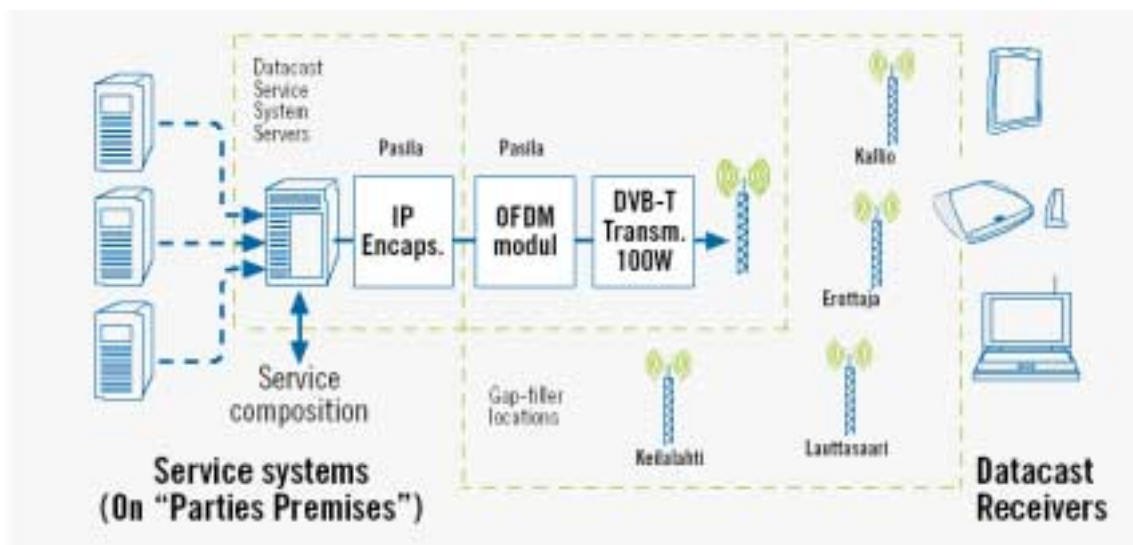
9 LIITE 2

9.1 Datacast-palvelun kehitysympäristö, RTT Oy

RTT Oy on televisio- ja radiotoiminnan kehittämiseen suuntautunut vuonna 1989 perustettu yritys. RTT Oy ja suomalaiset televisio- ja radiotoiminnan kehittämistoimintaan keskittyneet yritykset (Alma Media Oyj, Digita Oy, Elisa Communications Oyj, Nokia Corporation, Sonera Corporation, SWelcom Oy, Teleste Corporation ja Yleisradio Oy) ovat koostaneet IP Datacast (IPCD) -testiverkkoympäristön Helsingin alueelle alkaen 1.4.2002. Viestintävirasto myönsi toimiluvan testiympäristölle viideksi vuodeksi. Tavoitteena on tutkia internetin ja digitaalisen televisiotoimintaan suunnattujen sisältöjen lähettämistä IP Datacast -verkkoympäristössä.

Heinäkuun ensimmäisestä päivästä 2002 lähtien mahdollistui televisiolähetystoiminnan vapaan kapasiteetin käyttämisen IP Datacast -toimintoihin. Kansallinen digitaalinen televisiolähetysverkko on iltaisin verrattain varattu ja toisaalta lähetystoiminnan kustannukset ovat suuret rajattuun ja vähäiseen asiakaskuntaansa nähden, jolloin IP Datacast – verkkoratkaisun kehittäminen edesauttaa uusien palveluiden, lähetysteknikoiden ja palvelurajapinnassa olevien päätelaitteiden kehittymistä.

Tutkimusympäristö yhdistää johtavat mediatatoimijat, televerkko- ja internet teknologiayritykset. Testiverkko mahdollistaa IP datan lähettämisen mobiiliterminaleihin nopealla jopa 12 Mbit/s yhteydellä käyttäen televisiolähetystoiminnan teknologiaa.

Kuva 6. IP Datacast Helsingin testiverkkoympäristö.

Verkkoympäristö mahdollistaa lähetystoiminnan kohdentamisen massayleisölle verrattuna henkilökohtaiseksi suunnattuihin internet-yhteyksiin. Verkkoympäristössä välittyvät data, elokuva- ja multimediasovellukset, ääni, web-sivustot ja tietokoneohjelmistot. Vastaava testiympäristö toimii Saksassa ja on suunnitteilla myös muissa Euroopan alueen maissa.⁴²

⁴² www.rtt.fi

10 LIITE 3

10.1 Nokia 7700 -medialaite

Nokia Ouj julkisti Nizzassa uuden matkapuhelinmallin, jolla voi lisälaitteen avulla katsoa myös televisiota. Television lisäksi Nokian uudessa Edge-teknologialla toimivassa 7700-mallissa on video- ja yksittäiskuvakamera ja radio. Televisiopuhelin on ensimmäinen multidemiapuhelin, jolla voi katsella televisiolähetyksiä. Television katselemiseen tarvitaan puhelimen akun tavoin kytkettävä lisälaite, joka pystyy vastaanottamaan DVB-H/IP-datalähetyksiä. Televisiopuhelin on Nokian pilottihanke.

Nokia 7700 -medialaite tarjoaa alustan uusille langattomille mediasovelluksille. Visual Radio -sovellus tarjoaa radion kuuntelijalle mahdollisuuden vastaanottaa visuaalisesti houkuttelevia palveluita matkapuhelinverkon kautta. Movie Channel -sovelluksen avulla voit katsella esimerkiksi suoratoistona erilaisia elokuvien esittelyjä. Laite tukee myös Nokia Streamer -vastaanotinta, jota voidaan käyttää mm. esiteltäessä digitaalisten tv-lähetysten tuomista matkapuhelimiin.⁴³

⁴³ www.nokia.com